

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Strategija vključevanja tujcev, ki niso državljani Evropske unije, v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje Republike Slovenije

Oktober 2023

KAZALO

1	UVOD	5
2	OPIS STANJA IN ZAKONSKE PODLAGE	7
3	SKUPNI CILJI	14
4	SKLOP I: JEZIKOVNA INTEGRACIJA	15
	UVOD	15
	CILJI	21
	UKREPI	21
5	SKLOP II: INTEGRACIJA NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA	22
	UVOD	22
	CILJI	30
	UKREPI	31
6	SKLOP III: INTEGRACIJA NA TRG DELA	33
	UVOD	33
	CILJI	36
	UKREPI	37
7	SKLOP IV: INTEGRACIJA V LOKALNO OKOLJE	40
	UVOD	40
	CILJI	40
	UKREPI	40
8	SKLOP V: OPTIMIZACIJA UPRAVNIH POSTOPKOV IN ODPRAVA ADMINISTRATIVNIH OVIR	47
	UVOD	47
	CILJI	47
	UKREPI	47
9	SKLOP VI: SODELOVANJE Z DIASPORAMI	51
	UVOD	51
	CILJI	51
	UKREPI	51
10	ZBIRNIK UKREPOV Z AKCIJSKIM IN FINANČNIM NAČRTOM	52
11	ZAKLJUČEK	61

1 UVOD

Koalicijski dogovor 2022–2026 predvideva pripravo nove migracijske politike, ki naj ima velik poudarek tudi na oblikovanju in spoštovanju integracijskih vsebin. Iskanje celovitih rešitev na področju migracij in vključevanja tujcev v našo družbo z izdelavo nove migracijske strategije, ki bo upoštevala spreminjajoč globalni kontekst ter dogajanje v naši okolici ob absolutnem spoštovanju človekovih pravic ter s poudarkom na varovanju ranljivih kategorij in z izdelavo nove strategije vključevanja tujcev, ki niso državljani Evropske unije, v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje Republike Slovenije, je temelj za oblikovanje nove politike.

Koalicijski dogovor tako naslavlja tudi potrebe gospodarstva in storitve javnega sektorja pri zaposlovanju tujcev iz EU in tretjih držav ter učinkovitejši nadzor nad zaposlovanjem tujih delavcev, kjer je izkazano največje tveganje za množično zlorabo pravic delavcev.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o tujcih – ZTuj-2G (Uradni list RS, št. 91/21 – uradno prečiščeno besedilo, 95/21 – popr., 105/22 – ZZNŠPP in 48/23) je Vladi Republike Slovenije naložil sprejem strategije vključevanja tujcev, ki niso državljani Evropske unije, v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje Republike Slovenije. Predhodno so bile teme vključevanja tujcev zajete v strategiji na področju migracij, z omenjeno zakonsko podlago pa je **Strategija Vlade Republike Slovenije na področju vključevanja tujcev prvič samostojni dokument**, saj so bile teme vključevanja tujcev v družbo prepoznane kot zelo pomembne.

Vlada Republike Slovenije je 4. 5. 2023 na svoji redni 47. seji sprejela Sklep o ustanovitvi Delovne skupine vlade za pripravo Strategije Vlade Republike Slovenije na področju vključevanja tujcev, sestavljene iz predstavnikov Ministrstva za notranje zadeve, Urada Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov, Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport, Ministrstva za digitalno preobrazbo, Ministrstva za javno upravo, Ministrstva za kulturo, Ministrstva za obrambo, Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstva za pravosodje, Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in inovacije, Ministrstva za vzgojo in izobraževanje, Ministrstva za infrastrukturo, Ministrstva za zunanje in evropske zadeve, Ministrstva za solidarno prihodnost, Ministrstva za kohezijo in regionalni razvoj, Ministrstva za finance, Ministrstva za zdravje, Kabineta predsednika Vlade Republike Slovenije, Slovenske obveščevalno-varnostne agencije, Policije, Urada Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj ter civilne družbe.

Od ustanovitve se je delovna skupina sestajala na številnih usklajevalnih sestankih. Strategija je bila v okviru delovne skupine pripravljena kot dokument, razdeljen na vsebinske sklope in poglavja, z opredeljenimi ključnimi in določnimi cilji ter konkretnimi ukrepi, s katerimi bodo ti cilji uresničeni. Dokument vsebuje tudi akcijski načrt in finančni načrt, oba opredeljena glede na posamezni vsebinski sklop.

Posamezna področja opredeljujejo naslednje izzive in cilje:

- jezikovna integracija (prenova javnodelovnih programov, vzpostavitev novih programov za učenje jezika, skrb za nadzor nad kakovostjo programov, povečanje števila ur in kadrov, ki izvajajo program);
- integracija na področju izobraževanja (uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov priseljencev v vzgojno-izobraževalni sistem s poudarkom na implementaciji razvitih modelov v sistem, nadaljnji razvoj učnega gradiva ter usposabljanje za učitelje na področju poučevanja slovenščine kot drugega in tujega jezika);

- integracija na trg dela (predlagajo se pilotni projekti na področju zaposlovanja, opredelitev možnosti plačevanja določenih stroškov, ki so povezani z bivanjem in prehrano, varstvo za otroke, brezplačni tečaji jezika, sofinanciranje in usposabljanje mentorjev, osredotočenost na družine tujcev, ki že imajo enotna dovoljenja, ter njihove družinske člane v povezavi z zaposlovanjem);
- integracija v lokalno skupnost (višja stopnja ozaveščenosti lokalnih prebivalcev o sobivanju in medkulturnem dialogu, višja stopnja medsebojnega poznavanja in razumevanja tujcev z občinami, višja stopnja informiranosti lokalnega okolja glede vključenosti tujcev v politično participacijo na lokalni ravni).

2 OPIS STANJA IN ZAKONSKE PODLAGE

ZGODOVINA

Po osamosvojitvi je Slovenija sprejela nekaj zakonov in uredb, s katerimi se je odzvala predvsem na tedanje razmere in prihod beguncev z nemirnih območij nekdanje Jugoslavije. Z njimi je zagotovila pravne podlage in pogoje za vključitev beguncev v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje tudi prek izobraževanja.

Z Zakonom o azilu (Ur. list RS, 51/06) so bili predvideni tečaji slovenskega jezika za begunce, izobraževanje in poklicno izpopolnjevanje za begunce ter seznanjanje beguncev s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo. Uredba o pravicah in dolžnostih beguncev v Republiki Sloveniji (Ur. list RS, 33/04) je prav tako predvidevala pomoč pri zagotavljanju pravic iz izobraževanja, zaposlovanja in drugih področij ter oblikovanje osebnega integracijskega načrta, ki je obsegal tečaje slovenskega jezika (največ 400 ur), opravljanje izpita, seznanjanje beguncev s slovensko zgodovino, kulturno in ustavno ureditvijo ter tečaje za izboljšanje zaposlitvenih možnosti.

Kljub relativno dobrim zakonskim in sistemskim podlagam za vključevanje beguncev Slovenija do leta 2008 ni izvajala ukrepa integracije tujcev. Šele z dopolnitvijo področne zakonodaje je zagotovila pogoje za integracijo tujcev, in sicer z dopolnitvijo Zakona o tujcih (Uradni list RS, št. 87/02) v poglavju integracija tujcev leta 2002 ter s sprejemom Uredbe o integraciji tujcev (Ur. list RS, št. 65/08) sredi leta 2008 in Pravilnika o programih za integracijo tujcev (Ur. list RS, št. 25/09) leta 2009, ki sta določala načine in pogoje za vključitev tujcev, ki imajo dovoljenje za prebivanje v Sloveniji.

Slovenija si je s sprejemom teh predpisov omogočila koriščenje pomoči članicam Evropske unije pri izvajanju integracijske politike s finančnimi instrumenti skupnosti, tj. prek Evropskega sklada za vključevanje državljanov tretjih držav (European integration fund). S pomočjo tega instrumenta si je Slovenija zagotovila temeljne pogoje za pripravo in izvajanje izobraževalnih programov za vključevanje priseljencev v slovensko družbo. V skladu z uredbo in pravilnikom so bili leta 2009 pripravljeni prvi tečaji slovenskega jezika ter programi seznanjanja z zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo.

Leta 2010 je bila Uredba o integraciji tujcev (Ur. list RS, št. 86/10) posodobljena, naslednje leto pa še Pravilnik (Ur. list RS, št. 86/11) in tako je bila pripravljena pravna podlaga za uvedbo enotnega programa, ki je poleg vsebin spoznavanja jezika obsegal tudi vsebine seznanjanja s slovensko zgodovino, kulturno in ustavno ureditvijo, za katero med tujimi državljani ni bilo izkazanega velikega interesa. Novi pogoji so bili določeni na podlagi ugotovljenih potreb ter finančnih možnosti in so se nanašali na širitev kroga upravičencev do brezplačnih integracijskih programov, med katerimi so bili tudi družinski člani slovenskih državljanov in državljanov EGP ter na novo prispeli državljani tretjih držav. Ukinjen je bil razvrstitveni test kot pogoj za določitev števila ur učenja slovenščine, spremenili pa so se tudi pogoji za opravljanje brezplačnega izpita iz slovenskega jezika na osnovni ravni. Do brezplačnega izpita na osnovni ravni so bili upravičeni le tisti, ki so lahko dokazali 80-odstotno udeležbo na tem tečaju, s čimer je Ministrstvo za notranje zadeve (v nadaljevanju: MNZ) želelo zmanjšati osip med udeleženci in povečati število uspešnih udeležencev na izpitu. Istega leta je bil program potrjen in 1. septembra 2012 je MNZ začel zagotavljati tečaje na podlagi enotnega programa.

PROJEKTI

Leta 2008 je bil izveden prvi projekt *Vzpodbijanje medkulturnega dialoga z državljani tretjih držav na različnih področjih vsakdanjega življenja*. Namenjen je bil spodbujanju sodelovanja med različnimi kulturami in narodnimi identitetami, spodbujanju tolerantnega in spoštljivega odnosa do kulturnih razlik, ozaveščanju o pomembnosti medkulturnega dialoga, spoznavanju različnih kultur in promociji etnične raznolikosti. Projekt se je nadaljeval v letu 2011 ter se izvajal v različnih oblikah do leta 2015. Leta 2018 se je začel izvajati kot Organiziranje središč medkulturnega dialoga. Cilj projekta je bil ustvarjati ozaveščeno in informirano okolje, ki bo sprejemalo in spodbujalo vključevanje tujcev v slovensko družbo, ter pomoč pri vključevanju tujcev (prosilcev za mednarodno zaščito, oseb s priznано mednarodno zaščito in državljanov tretjih držav) v lokalno okolje, aktiviranje in povezovanje lokalnega prebivalstva, ki je pripravljeno sodelovati pri ustvarjanju okolja, odprtega za vključevanje tujcev, ter ozaveščanje lokalnega prebivalstva o vključevanju kot dvosmernem procesu.

V okviru projektov pomoči pri vključevanju tujcev v slovensko družbo je MNZ leta 2017 sofinanciral priročnik, ki omogoča lažje sporazumevanje med pacienti, ki ne govorijo slovenskega jezika, in zdravstvenimi delavci. Gradivo je pripravljeno v slovensko-angleško-francoski, slovensko-rusko-kitajski, slovensko-arabsko-farsi in slovensko-albanski različici. Priročnik je bil natisnjen v omejeni nakladi 250 izvodov vsake od različic, v obliki, primerni za tiskanje, pa je prosto dostopen tudi na spletu.

Zaradi izjemnega zanimanja so bili razprodani vsi izvodi publikacije in dovršen del izvodov iz prvega ponatisa iz leta 2017 že med izvajanjem navedenega projekta. Preostale izvode je izvajalec vključil v izvedbo modula *Zagotovitev prisotnosti tolmača in/ali kulturnega mediatorja pri izvajanju preventivnih obravnav*, ki ga je izvajal v okviru projekta *MOST – Model skupnostnega pristopa za krepitev zdravja in zmanjševanje neenakosti v zdravju v lokalnih skupnostih* pri Nacionalnem inštitutu za javno zdravje.

Aprila 2010 je MNZ vzpostavil samostojno spletno stran www.infotujci.si, namenjeno informiranju tujcev. Prvotna stran je ponujala informacije v slovenskem in šestih tujih jezikih. Stran je bila večkrat prenovljena in posodobljena, trenutno je aktivna v slovenskem in angleškem jeziku. Ponuja informacije za državljane tretjih držav, za osebe z mednarodno zaščito ter informacije s področja vključevanja v slovensko družbo.

Med letoma 2011 in 2012 je potekal projekt *Osveščanje in informiranje*, katerega cilj je bil ozavestiti in informirati ciljno skupino (delodajalce) o možnostih vključevanja zaposlenih tujcev v programe integracije, dodani vrednosti zaposlenega tujca, ki nadgradi stopnjo znanja (npr. slovenskega jezika), potrebnega za lažje vključevanje v življenje in delo v Republiki Sloveniji, pomenu večkulturne družbe in proučitev možnosti sodelovanja delodajalcev v procesu hitrejše integracije zaposlenih tujcev.

Leta 2012 se je izvajal projekt *Info kotiček za starše*, ki je bil namenjen staršem, državljanom tretjih držav. Projekt je obsegal individualno posredovanje informacij, ki so pomembne pri vključevanju v slovensko družbo (informacije v zvezi z udeležbo v programih vključevanja, ki jih je pripravljala MNZ, informacije v zvezi s šolanjem in vključevanjem v socialnovarstveni sistem, zdravstveni sistem, na trg delovne sile, pomoč in svetovanje pri nostrifikaciji spričeval in diplom ...), individualno pomoč pri zadevah, kjer se kot ovira pokažeta funkcionalna nepismenost in pomanjkljivo znanje slovenskega jezika (pomoč pri pisanju prošenj, vlog, opravičil ipd.) ter enkrat mesečno delavnice, namenjene medkulturnemu dialogu, organiziranju medsebojne pomoči med starši (med tistimi, ki so že bolje vključeni, in med tistimi, ki potrebujejo pomoč), spodbujanju, motiviranju in spremljanju otrokovega šolskega dela, o pomenu sodelovanja staršev s šolo, predstavitvi šolskega sistema v Republiki Sloveniji, izboljšanju funkcionalne pismenosti ter seznanitvi s programi vključevanja v slovensko družbo.

Integracijska strategija je nastajala v tesnem sodelovanju s pristojnimi ministrstvi in civilno družbo.

MNZ je leta 2012 izvedel projekt *Spodbujanje socialne vključenosti žensk – DTD – s poudarkom na vključenosti na trg dela*, ki je bil pilotno izveden v treh krajih (Nova Gorica, Novo mesto, Slovenj Gradec). Program je bil namenjen ženskam, katerih vključenost v družbo je bila slabša od drugih, pri čemer je bilo vključevanje na trg delovne sile prepoznano kot eden od ključnih integracijskih dejavnikov. Končni namen programa je bil spodbuditi ženske k aktivnejši participaciji v slovenski družbi predvsem skozi motiviranje za medsebojno povezovanje, seznanitev s programi za lažje vključevanje, motiviranje za sodelovanje v drugih programih vključevanja, vključitev v prostočasne dejavnosti, seznanjanje z različnimi možnostmi komunikacije, računalniško opismenjevanje, spoznavanje možnosti in specifik zaposlovanja na območju Republike Slovenije, motiviranje za iskanje zaposlitve in učenje pisanja prošenj ipd.

Istega leta se je začel izvajati projekt *Orientacijsko spoznavanje okolja in spodbujanja socialne vključenosti novo prispelih mladostnikov, predvidoma med 15 in 21 letom starosti – državljanov tretjih držav*. Namen programa pomoči pri vključevanju mladostnikov, državljanov tretjih držav, je bil organizirati in izvesti dejavnosti za mlade državljane tretjih držav, ki bi jim bile v pomoč pri vključevanju v slovensko družbo in so bile namenjene specifičnim potrebam mladih. Cilj programa je bil ponuditi pomoč mladim državljanom tretjih držav pri vključevanju v vrstniško okolje mladih družbe gostiteljice (vključevanje in sodelovanje v kulturnih, športnih, glasbenih dejavnostih mladih).

Leta 2013 je MNZ na javnem razpisu poleg izvajalcev programov spodbujanja socialne vključenosti žensk in mladostnikov izbralo še izvajalce programov za starejše državljane tretjih držav. Programi so se začeli izvajati ob koncu leta 2013. Programe je izvajalo 10 izvajalcev v 10 krajih po Sloveniji. Pristopnost vključevanja državljanov tretjih držav pa je bila 25. 5. 2021 prenesena na Urad Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov.

Leta 2014 je potekal projekt *Medkulturni odnosi, dialog in kompetence*, v okviru katerega je bilo izvedeno usposabljanje uslužbencev s področja medkulturnih odnosov, dialoga in kompetenc. Program je bil namenjen dvigu ozaveščenosti javnih uslužbencev o pomenu uspešne integracije tujcev v slovensko družbo in prostor, zavedanju posledic pomanjkanja medkulturnega dialoga in kompetenc, strahu pred tujim in drugačnim ter posledične diskriminacije in zaznavanje ločevanja med asimilacijo in integracijo.

Konec leta 2015 je potekala medijska kampanja s področja migracij in razvoja družbe *Vsi smo migranti*, katere namen je bilo ozaveščanje in informiranje prebivalcev Republike Slovenije o pozitivnem učinku migracij in pozitivni vlogi ter doprinosu migrantov k razvoju družbe. Celotna medijska kampanja je temeljila na osrednji osebnosti kampanje, ki je nosilec sporočila o pozitivni vlogi in doprinosu migrantov k razvoju družbe ter je v slovenski družbi dejavna, prepoznavna in ima priseljenko ozadje.

Z začetkom spopadov v Ukrajini in številčnejšim prihodom ukrajinskih državljanov, ki iščejo zaščito na ozemlju Republike Slovenije, se je pred zdravstvenim osebjem pojavil nov komunikacijski izziv. Poleg priročnika je bil preveden tudi obrazec, ki je namenjen zdravljenju in kontroli, ter v sodelovanju z zdravniško zbornico izdelan nov obrazec z vprašanji o morebitni okužbi, cepljenju ali prebolelosti SARS COV-2. Vse prevode so strokovno pregledali tudi zdravniki, govorci ukrajinskega jezika, s katerimi nas je povezala Zdravniška zbornica.

KLJUČNE PRAVNE PODLAGE

- **Zakon o tujcih** (Uradni list RS, št. 91/21 – uradno prečiščeno besedilo, 95/21 – popr., 105/22 – ZZNŠPP in 48/23) in podzakonski akt

Zakon o tujcih določa pogoje ter načine vstopa, zapustitve in bivanja tujcev v Republiki Sloveniji. Navedeni zakon in podzakonski akt – Uredba o načinih in obsegu zagotavljanja programov pomoči pri vključevanju tujcev, ki niso državljani Evropske unije (Uradni list RS, št. 70/12, 58/16 in 70/21), urejata načine pomoči pri vključevanju državljanov tretjih držav.

- **Zakon o mednarodni zaščiti** (Uradni list RS, št. 16/17 – uradno prečiščeno besedilo, 54/21 in 42/23 – ZZSDT-D) in podzakonski akt

Pravica do mednarodne zaščite je na nacionalni ravni urejena v Zakonu o mednarodni zaščiti, skladno s katerim se status begunca v Republiki Sloveniji prizna osebi, ki utemeljeno in verodostojno izkaže, da je v matični državi ogrožena zaradi rase, vere, narodnosti, političnega prepričanja ali pripadnosti posebni družbeni skupini. Odločba o priznanju statusa begunca z dnem vročitve velja tudi kot dovoljenje za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji. Subsidiarna zaščita se prizna osebi, ki ne izpolnjuje pogojev za priznanje statusa begunca, vendar izkaže utemeljene in verodostojne razloge, da bi ji bila ob vrnitvi v matično državo povzročena resna škoda (smrtna kazen ali usmrtitev, mučenje ali nehumano ali poniževalno ravnanje). Subsidiarno zaščito priznamo tudi zaradi resne in individualne grožnje zoper življenje ali svobodo prosilca zaradi samovoljnega nasilja v situacijah mednarodnega ali notranjega oboroženega spopada v izvorni državi.

Zakon in podzakonski akt – Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito (Uradni list RS, št. 72/17) urejata tudi načine pomoči pri vključevanju oseb z mednarodno zaščito v slovensko družbo.

PRIMERJAVA Z DRUGIMI DRŽAVAMI

FINSKA

Finska je postala ciljna država za priseljence v poznih osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Danes priseljenci predstavljajo 7 odstotkov prebivalstva, pri čemer prevladujejo migranti iz držav nekdanje Sovjetske zveze (pretežno Rusije in Estonije), Iraka, Somalije in republik nekdanje Jugoslavije. Specifika finske državne uprave naj bi bila v visoki stopnji avtonomije regionalnih in lokalnih oblasti. V skladu s tem je tudi vprašanje integracijskih strategij (v nasprotju z državami srednje in južne Evrope) podobno kot v Nemčiji večinoma preneseno na lokalno administracijo. Slednja na eni strani služi kot izvajalec socialnih storitev, na drugi strani pa ima vlogo odločevalca.

Zaradi avtonomije lokalnih oblasti prihaja do precejšnjih razlik v ponudbi integracijskih aktivnosti in dostopnosti storitev za priseljence. Obseg je namreč večinoma odvisen od volje in sredstev posameznih lokalnih entitet. Obstajajo tudi razlike v razpršenosti migrantske populacije – skoraj polovica priseljencev živi na širšem območju Helsinkov, večina preostale polovice pa v drugih večjih mestih, kot so Turku, Tampere in Oulu.

Finski integracijski zakon iz leta 2010 nalaga lokalnim oblastem, da morajo zasnovati lastne integracijske načrte glede na lokalne specifičnosti ter potrebe z jasnimi cilji in vsebinami. Zakon hkrati nalaga tudi spremljanje rezultatov integracijskih procesov, saj pravi, da morajo lokalne oblasti v svojih načrtih zastaviti tudi mehanizme, kako bodo spremljale in merile učinke svoje integracijske politike (npr. merjenje odstotka zaposlenosti med tujci, uspešnost otrok priseljencev v šolah, pojavnost v medijih ipd.). V praksi se največ sredstev vlaga v programe vključevanja na trg delovne sile. Proces integriranja vsebuje evalvacijo tujčevih delovnih znanj in veščin ter enoletni integracijski tečaj, ki vsebuje modul integriranja na trg delovne sile ter jezikovni tečaj.

Lokalne oblasti so zavezane zbirati podatke in voditi evidence glede napredka lastnih integracijskih politik. V Helsinkih npr. se migrantsko vprašanje upošteva pri načrtovanju stanovanjskih sosesk – mesto snuje soseske na način, da bi se izognili getoizaciji in segregaciji migrantske populacije. Izobraževalne ustanove v vseh večjih mestih vodijo statistiko o učni uspešnosti migrantskih otrok (npr. odstotek vpisov v gimnazije ipd.), ponekod se vodijo celo statistike o udeležbi na javnih dogodkih med migranti ali pa kot v primeru mesta Tampere obiski muzejev (in drugih kulturnih ustanov). Posebnost Tampereja je tudi v tem, da imajo priseljenci ustanovljen poseben svet, ki sicer ni odločevalski organ, je pa platforma oziroma institucija, ki daje pobude in predloge odločevalcem. Mesti Helsinki in Turku vodita še evidenco udeležbe v združenjih in društvih med migranti.

NORVEŠKA

Norveška ima na področju integracije od leta 2020 sprejet Zakon o integraciji, ki deli pristojnosti za integracijo med državo, regijami in občinami.

Na državni ravni deluje Direktorat za integracijo in različnost, ki je del Ministrstva za delo in socialno vključevanje. Omenjeni direktorat ima osrednjo koordinativno nalogo na področju integracije, zagotavlja prevajanje za državno upravo ter koordinira namestitve ljudi znotraj različnih regij.

Posamezna regija mora pripraviti regijski načrt integracije migrantov, priporočilo, koliko ljudi lahko sprejme, ter zagotoviti pomoč pri zaposlovanju, učenju jezika in spoznavanja kulture za študente. Posamezna občina je odgovorna za učenje jezika in izvajanje programa spoznavanja kulture.

Migranti, ki jim je izdano začasno dovoljenje za prebivanje v starosti med 18 in 67 let, se morajo udeležiti učenja norveškega jezika in spoznavanja družbe. Cilj je doseči osnovno raven jezika, določeni se morajo udeležiti tečaja v obsegu 75 ur, nekateri pa v obsegu 225 ur. Ob koncu morajo opraviti tudi izpit, izvajalec pa mora poskrbeti, da bo vsak udeleženec lahko izpit tudi uspešno opravil. Poseben spoznavni program je obvezen za vse prosilce za azil, begunce ter pridružene družinske člane v starosti od 18 do 55 let.

Norveška poroča o več aktualnih izzivih na področju integracije migrantov. Prvo je zgoščevanje migrantov v več mestih, ki vodi do slabih stanovanjskih razmer in socialne izključenosti. Kot rešitev poleg splošnih ukrepov izvajajo tudi specifične lokalno usmerjene projekte, kot so npr. intenzivno prizadevanje za večjo vključitev otrok migrantov v vrtce, urbanistično načrtovanje ... Izziv je tudi večji odstotek opustitve srednješolskega izobraževanja med migranti kot med drugimi prebivalci. Država poskuša družinam pomagati s finančnimi prihodki in dodatnimi učnimi pomočmi. Za vključevanje na trg dela načrtujejo rešitve v skrbno načrtovanem priseljevanju ljudi v posamezno regijo. Migranti so tudi slabše vključeni v prostovoljske aktivnosti kot prostovoljci, zato je njihov načrt dolgoročno podpirati in pomagati pri delovanju posameznih diaspor.

NEMČIJA

Nemčija ima na področju vključevanja tujcev širok nabor najrazličnejših tečajev, ki jih lahko udeleženci s pomočjo naprednih iskalnikov glede na lokacijo, razpoložljivost in druga merila najdejo na spletu. Imajo tudi razvito aplikacijo za mobilne naprave, ki vsebuje osnovne informacije o življenju v Nemčiji, azilnih postopkih in delu ter integrirano aplikacijo za učenje nemščine.

Začetni orientacijski tečaj je namenjen predvsem prosilcem za mednarodno zaščito, a se ga lahko udeležujejo tudi drugi tujci – državljani tretjih držav, če je dovolj prostora pri izvajalcih. Sestavljen je iz več modulov (6 modulov po 50 pedagoških ur).

Zanimiva komponenta teh tečajev so ekskurzije (npr. v bližnje trgovine, upravne institucije, knjižnice ipd.), ki služijo tečajnikom kot dodatna pomoč pri orientaciji in interakciji v svoji lokalni okolici.

Integracijski tečaj vsebuje jezikovni in orientacijski del. Jezikovni del obsega od 600 do 900 ur, za tiste, ki kažejo hiter napredek oziroma imajo določeno predznanje, pa 400 ur. Vsebine se vselej prilagajajo ciljni skupini – npr. jezikovni tečaj za mlade daje večji poudarek na teme, ki zadevajo mladino.

Zaključna stopnja tečaja je preizkus znanja nemškega jezika za priseljence. Udeleženec na koncu prejme certifikat, ki potrjuje njegovo znanje na stopnji A2 ali B1. Če oseba ni dosegla stopnje A2, potem certifikata ne prejme, dobi pa potrdilo z rezultatom izpita.

Orientacijski del obsega 100 ur, okrnjena različica pa 30 ur. Vključuje teme, kot so: nemški pravni sistem, zgodovina in kultura, pravice in dolžnosti v Nemčiji, oblike bivanja v skupnosti ter vrednote, ki so v Nemčiji pomembne – svoboda veroizpovedi, toleranca in enakost spolov. Ta del se zaključí s preizkusom znanja, ki obsega 33 vprašanj s po štirimi možnimi odgovori pri vsakem. Kandidati imajo na voljo 60 minut, na vsaj 15 vprašanj pa morajo odgovoriti pravilno.

Tečaji načeloma potekajo v polni meri, hitri oziroma delni moduli so vzpostavljeni v glavnem za izjemne primere, ko oseba zaradi službe in obveznosti ne more biti na vseh tečajih. Na voljo so tudi popoldanski in večerni termini.

Obstajajo še posebni integracijski tečaji, namenjeni izključno ženskam, sploh tistim z mladoletnimi otroki, ki nimajo časa obiskovati siceršnjih tečajev. Cilj je, da se dovolj dobro naučijo nemško, da lahko suvereno delujejo v svojem okolju, neodvisno od drugih. Posebni programi so namenjeni tudi mladim med 15. in 27. letom.

AVSTRIJA

Po podatkih statističnega urada v Avstriji živi 8 odstotkov državljanov tretjih držav, in sicer ima 43,2 odstotka teh tujcev dovoljenje za stalno prebivanje, 21,7 odstotka tujcev začasno prebivanje (od tega jih je veliko na podlagi združevanja družine), okoli 3 odstotki so prosilci za mednarodno zaščito, 30 odstotkov državljanov tretjih držav pa ima status osebe z mednarodno ali začasno zaščito.

Integracija temelji na dvosmernem procesu, kjer so na eni strani potrebni ukrepi s strani države, na drugi strani pa aktivna participacija tujcev. Poudarek je na prostovoljnem vključevanju tujcev v družbo skozi učenje nemškega jezika, pridobivanju praktičnih izkušenj na trgu dela in ustvarjanju povezav.

Avstrija je ena tistih držav, ki ima zgodovino na področju integracijskih ukrepov. Leta 2016 je bil kot odgovor na povečano število beguncev sprejet dokument *Načrt integracije beguncev v 50 točkah*. Leta 2017 je bil sprejet integracijski zakon, ki ureja pravice osebam, ki imajo dovoljenje za prebivanje za daljše časovno obdobje. Aktivna participacija migrantov je bila v zakonu ponovno določena kot ključ do uspešne integracije. Avstrija je leta 2010 sprejela Nacionalni akcijski plan integracije, ki ga je pripravilo ministrstvo, pristojno za notranje zadeve, ob sodelovanju drugih ministrstev, lokalne skupnosti, raziskovalcev in nevladnih organizacij.

Ukrepi zajemajo področja vključujočega učenja in izobraževanja, dela in zaposlitve, spoštovanja prava, kulturnih vrednot, medkulturnega dialoga, zdravstvenih in socialnih storitev, športa in prostega časa ter namestitve.

Austrian Integration Fund (ÖIF) je državna organizacija, ki je skupaj z njihovo partnersko mrežo odgovorna za integracijo tujcev. Skozi devet izpostav ponuja integracijske ukrepe in informiranje tako osebam z mednarodno zaščito kot tudi drugim državljanom tretjih držav.

Akcijski načrt se izvaja skozi obvezni program, ki vključuje učenje jezika, spoznavanje družbe in poklicnega usposabljanja. Vsi državljani tretjih držav morajo v prvih dveh letih prebivanja opraviti osnovni program, ki vključuje preverjanje jezika na ravni A2, in orientacijski program. Ob koncu drugega modula opravijo izpit iz nemškega jezika na ravni B1. Udeležba na programu in opravljanje izpita sta obvezna, odsotnost privede do zmanjšanja ali celo ukinitve pravic iz socialnega varstva.

3 SKUPNI CILJI

Temeljni cilj politike vključevanja tujcev je oblikovati pogoje, ki bodo posamezniku, ki prihaja v naše okolje, omogočali dostojno, samostojno in neodvisno delovanje v družbi, v kateri se bo počutil kot del celote. Uspešna politika vključevanja daje tujcu možnost in priložnost, da se kot posameznik udeleži v družbenih podsistemi in tako prispeva k rasti družbe kot celote. Ob tem pa ne smemo pozabiti, da je integracija dvosmeren proces.

Strategija temelji na osnovnih načelih integracijske politike, ki v odprti in demokratični družbi omogoča vključevanje vseh družbenih podsistemov v družbo kot celoto. Cilji strategije so opredeljeni po posameznih sklopih in na način, da stremijo k procesu najširšega socialno-družbenega vključevanja tujcev v družbo. Vsak posameznik mora imeti možnost in priložnost kar najbolje prispevati k razvoju družbenega okolja, v katerem biva, in pri tem imeti možnost biti vključen v družbene podsisteme.

Proces lokalne integracije oziroma vključevanja tujcev v družbo temelji na spoštovanju in oblikovanju ekonomsko-socialnih pravic, ki so temelj in ogledalo okolja ter prvi pogoj za uspešno integracijo tujcev v lokalno okolje.

Strategija opredeljuje posamezne podsisteme, kjer so ukrepi in dejavnosti za integracijo najbolj ključni. Prvi pogoj za dobro integracijo je znanje slovenskega jezika. Strategija naslavlja večstopenjski model učenja le-tega in ga opredeljuje tako po vsebini kot po številu ur. Hkrati pa opredeljuje še druge ukrepe, ki so potrebni za uspešno izvedbo jezikovnih tečajev. Z osnovnim znanjem slovenskega jezika na preživetveni ravni sta tujcu zagotovljena avtonomnost in samostojnost v družbi in lokalnem okolju, hkrati pa se poveča možnost njegove poznejše širše vključenosti v družbo.

V poglavjih, ki sledijo, je opredeljena politika vključevanja tujcev, ki zajema vse stopnje integracije v družbo; vključenost tujcev v izobraževalni sistem (zavedati se je treba, da se integracija začne že v najzgodnejših fazah odraščanja, torej že pri vstopu v vrtec, sledijo pa ukrepi v nadaljnjih fazah izobraževalnega sistema), pomoč pri vključevanju na trg dela (zelo pomembno je informiranje, preprečevanje morebitnih izkoriščanj), ukrepi na področju socialnovarstvenega vidika vključenosti v družbo, spoznavanje kulturnih značilnosti lokalnega okolja in ukrepi za večjo sprejetost tujcev (večja ozaveščenost lokalnega okolja o sprejemu tujcev, spodbujanje aktivne vloge tujcev v lokalno okolje, programi socialne aktivacije).

Integracija v praksi med drugim pomeni tudi uspešno in učinkovito izvajanje integracijske politike, ki bo tujcem, ki prihajajo v naše družbeno okolje, omogočila samostojno in dostojanstveno udejstvovanje v lokalni skupnosti.

4 SKLOP I: JEZIKOVNA INTEGRACIJA

UVOD

Zakonske podlage

V letu 2011 je bil sprejet nov Zakon o tujcih (ZTuj-2, Ur. list RS, št. 50/11)¹, ki je prvič širil poglavje o vključevanju tujcev. Nova določila so na ustrezni ravni uredila obseg programov, določila upravičence, pristojnosti posameznih resorjev in uredila zagotavljanje sredstev za izvedbo. Septembra naslednje leto je bila sprejeta še Uredba o načinih in obsegu zagotavljanja programov pomoči pri vključevanju tujcev, ki niso državljani Evropske unije (Ur. list RS, št. 70/12)². Ta je začela veljati leta 2013 in je združila vsebine predhodnih podzakonskih aktov.

Za izvajanje programov učenja slovenskega jezika, spoznavanja slovenske družbe in informiranja tujcev, ki niso državljani Evropske unije, je pristojen Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov (v nadaljevanju: Urad), za pripravo javnoveljavnih programov za odrasle pa pristojno Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje (MVI).

Urad zagotavlja sredstva za izvajanje programov učenja slovenskega jezika, spoznavanja slovenske družbe in informiranje tujcev o programih vključevanja ter skrbi za usklajevanje ukrepov vključevanja, MVI pa zagotavlja sredstva za pripravo javnoveljavnih programov učenja slovenskega jezika in spoznavanja slovenske družbe.

Uredba o načinih in obsegu zagotavljanja programov pomoči pri vključevanju tujcev, ki niso državljani Evropske unije, je bila spremenjena leta 2016 in dopolnjena leta 2021³. Trenutno je v pripravi nova uredba, nosilec priprave predpisa je Urad.

Trenutno veljavna uredba med drugim ureja vsebino programov, upravičence do programov, način financiranja programov, izbiro izvajalcev programov itd. Natančneje opredeljuje obseg ur obiskovanja tečaja, do katerega so upravičeni tujci glede na trajanje veljavnosti in namen dovoljenja za prebivanje, ki jim je bilo izdano.

¹ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2011-01-2360?sop=2011-01-2360>

² <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2012-01-2723?sop=2012-01-2723>

³ <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED5966>

Z integracijskimi programi do odprte, demokratične in vključujoče družbe.

Do programa učenja slovenskega jezika oziroma enotnega programa v obsegu 180 ur so upravičeni:

- Državljeni tretjih držav, ki v Republiki Sloveniji prebivajo na podlagi dovoljenja za stalno prebivanje, in njihovi družinski člani, ki imajo v Republiki Sloveniji dovoljenje za začasno prebivanje zaradi združitve družine.
- Državljeni tretjih držav, ki so družinski člani slovenskih državljanov ali državljanov Evropske unije in v Republiki Sloveniji prebivajo na podlagi dovoljenja za prebivanje za družinskega člana, so upravičeni do programa učenja slovenskega jezika oziroma enotnega programa v obsegu 180 ur.
- Državljeni tretjih držav, ki v Republiki Sloveniji prebivajo na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje, pri čemer je veljavnost tega dovoljenja in prejšnjih dovoljenj za začasno prebivanje neprekinjeno najmanj 24 mesecev, in njihovi družinski člani, ki imajo v Republiki Sloveniji izdano dovoljenje za začasno prebivanje zaradi združitve družine, so upravičeni do programa učenja slovenskega jezika oziroma enotnega programa v obsegu 180 ur. V 24-mesečno veljavnost dovoljenj za začasno prebivanje se všteje tudi čas prebivanja državljana tretje države na podlagi potrdila o vloženih prošnji za podaljšanje ali izdajo nadaljnega dovoljenja za začasno prebivanje, ki po zakonu o tujcih velja kot dovoljenje za začasno prebivanje.

Do programa učenja slovenskega jezika oziroma enotnega programa v obsegu 60 ur so upravičeni tujci, ki v Republiki Sloveniji prebivajo na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje, izdanega z veljavnostjo najmanj enega leta, pri čemer se v ta enoletni rok všteje tudi čas od vložitve prošnje za izdajo tega dovoljenja.

Do ponovne udeležbe v programu učenja slovenskega jezika oziroma enotnega programa v obsegu 120 ur so upravičeni tujci z dovoljenjem za začasno prebivanje, ki so se že udeležili programa učenja slovenskega jezika ali enotnega programa v obsegu 60 ur in izpolnjujejo pogoje iz prejšnjega odstavka ali so pridobili dovoljenje za stalno prebivanje.

Državljeni tretjih držav, ki so bili v 180- oziroma 120-urnem programu učenja slovenskega jezika ali 180- oziroma 120-urnem enotnem programu udeleženi najmanj 80 odstotkov ur in imajo veljavno dovoljenje za prebivanje, so upravičeni do brezplačnega prvega preizkusa znanja iz slovenskega jezika na osnovni ravni.

Kadar se programa učenja slovenskega jezika in spoznavanja slovenske družbe izvajata ločeno, se program spoznavanja slovenske družbe izvaja v obsegu 30 ur.

Tečaji slovenskega jezika

Do leta 2009 je Slovenija izvajala integracijske ukrepe za osebe z mednarodno zaščito in nekdanje osebe z začasnim zatočiščem. Po sprejetju Uredbe o integraciji tujcev leta 2008 pa je MNZ začel izvajanje integracijskih programov. To so brezplačni programi učenja slovenskega jezika in seznanjanja s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo ter programi medkulturnega dialoga in informiranja za širšo skupino migrantov, torej za državljane tretjih držav.

Kmalu po sprejetju Uredbe o integraciji tujcev so se začeli programi sistematično izvajati in dejansko pomenijo prve brezplačne programe, ki jih je Slovenija ponudila priseljencem iz t. i. tretjih držav.

Leta 2010 so bile sprejete nekatere spremembe Uredbe (Uradni list RS 86/2010), in sicer je zaradi majhnega interesa za tečaje spoznavanja slovenske kulture, družbe in ustavne ureditve predvidela enotni program, ki naj bi poleg jezikovnih vključeval tudi tovrstne vsebine, do brezplačnega izpita na osnovni ravni pa so od tedaj upravičeni le tisti, ki dokažejo 80 odstotkov udeležbo na takšnem tečaju. Pripravljen je bil javnoveljavni program Začetna integracija priseljencev⁴ (Uradni list RS 57/2011) (v nadaljevanju: ZIP), ki poskuša upoštevati jezikovne in sociokulturne potrebe tistih, ki se na novo priseljujejo v Slovenijo.

Program je leta 2011 oblikoval Andragoški center Republike Slovenije (ACS). Nastal je kot rezultat aplikativnega raziskovalnega projekta Izobraževanje in usposabljanje migrantov v Sloveniji, ki ga je ACS izvedel leta 2008 ob finančni podpori takratnega Ministrstva za šolstvo in šport ter takratnega Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (Vrečer et al., 2008), upošteva pa usmeritve, ugotovitve in predloge tega projekta. Pri nastajanju programa so avtorice izhajale tudi iz neposrednih izobraževalnih izkušenj pri izobraževanju priseljencev, pri poučevanju slovenščine kot tujega jezika in izobraževanju manj izobraženih odraslih ter iz strokovnih teoretičnih znanj s področja integracije vseh avtoric programa. Upoštevale so predloge predstavnikov tistih, ki v Sloveniji oblikujejo politiko na področjih zaposlovanja, integracije in MNZ, Sektorja za integracijo, Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Sektorja za delovne migracije, Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, Službe za delo in zaposlovanje tujcev ter Zveze svobodnih sindikatov Slovenije.

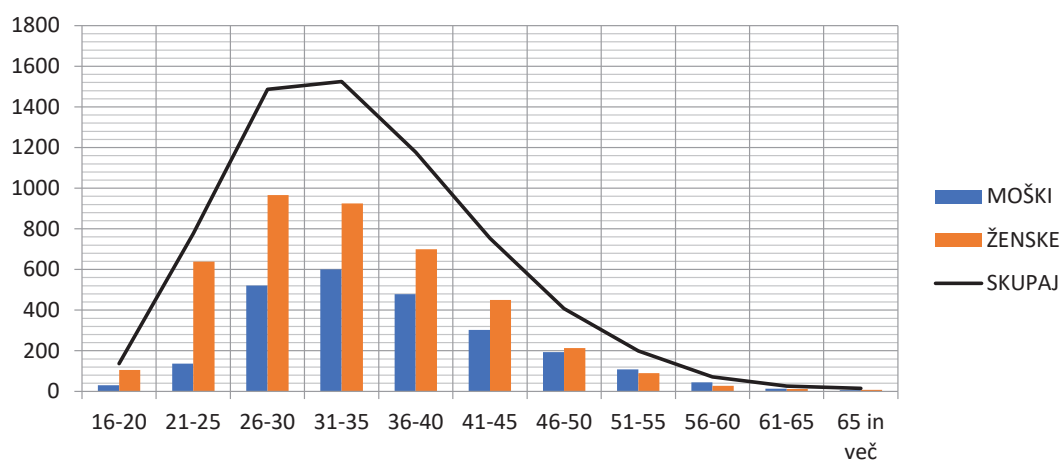
Program je oblikovan modularno in obsega 180 ur organiziranega izobraževanja. Začetni modul obsega 60 ur, nadaljevalni pa 120 ur. V program naj bi se vključili odrasli priseljenci, stari 16 let in več, ki so pisмени v latinici.

Program je isto leto sprejel minister, pristojen za izobraževanje (Odredba o sprejemu izobraževalnega programa za odrasle Začetna integracija priseljencev, Ur. l. RS, št. 57/2011). MNZ je z začetkom novega šolskega leta 2012 prvič zagotovil tečaj na podlagi tega programa.

Programa se je v prvih petih letih izvajanja udeležilo več kot 6.500 državljanov tretjih držav iz 86 različnih držav. Med udeleženci programa je bilo največ državljanov Bosne in Hercegovine, Srbije, Kosova, Makedonije in Rusije. Skoraj 63 odstotkov udeležencev je bilo žensk, najpogostejša starost udeležencev pa je bila 31–35 let. Program se je v petih letih izvajal v 34 krajih po Sloveniji, izvajalo pa ga je več kot 20 izobraževalnih institucij. Omenjene programe so spremljali programi medkulturnega dialoga ter ozaveščanja in informiranja prebivalcev Republike Slovenije o pozitivnem učinku migracij na razvoj družbe.

⁴ dostopen na povezavi: <https://arhiv.acs.si/programoteka/ZIP.pdf>

Spodnji graf in **tabela** prikazujeta obiskovanje tečaja ZIP v času od 1. 9. 2012 do 30. 6. 2017 in sta nastala kot del brošure, ki jo je MNZ izdal leta 2017 ob 5. obletnici izvajanja programa ZIP.

Število tečajnikov po letu:

OBDOBJE	MOŠKI		ŽENSKE		SKUPAJ	
	št.	% v letu	št.	% v letu	št.	% skupaj
1. 9. 2012–31. 12. 2012	103	28,53	258	71,47	361	5,49
1. 1. 2013–31. 12. 2013	534	33,54	1058	66,46	1592	24,22
1. 1. 2014–31. 12. 2014	401	35,68	723	64,32	1124	17,10
1. 1. 2015–31. 12. 2015	455	37,76	750	62,24	1205	18,33
1. 1. 2016–31. 12. 2016	717	40,62	1048	59,38	1765	26,85
1. 1. 2017–30. 6. 2017	229	43,45	298	56,55	527	8,02
SKUPAJ	2439	37,10	4135	62,90	6574	100,00

MNZ je pogodbe z izvajalci sklepal na podlagi javnega naročila. Javno naročilo je bilo razdeljeno na devet sklopov, ki so bili geografsko opredeljeni, predvidevali pa so izvedbo v 32 krajih – Ljubljani, Domžalah, Grosupljem, Vrhniki, Kamniku, Mariboru, Ptuj, Slovenski Bistrici, Celju, Zagorju, Trbovljah, Slovenskih Konjicah, Kranju, Jesenicah, Škofji Loki, Kopru, Izoli, Piranu, Ilirski Bistrici, Sežani, Slovenj Gradcu, Šoštanju, Ravnah na Koroškem, Velenju, Žalcu, Novi Gorici, Ajdovščini, Postojni, Idriji, Tolmini, Novem mestu in Krškem. Če je bil izražen interes, so lahko izvajalci ob soglasju MNZ tečaj izvedli tudi drugod.

V spodnji tabeli so podatki o številu tujcev, ki so program ZIP začeli obiskovati v določenem letu, ter o višini sredstev, porabljenih za program ZIP od leta 2017. Ob tem bistveno odstopa leto 2018, kjer je število udeležencev najmanjše. To je posledica dejstva, da je bilo izvajanje programa prekinjeno zaradi novega javnega naročila, s katerim so bili izbrani novi izvajalci programa.

Treba je omeniti tudi leti 2020 in 2021. V obeh letih so prekinili izvajanje programa zaradi epidemije koronavirusa in ukrepov za preprečevanje širjenja virusa oziroma prepovedi zbiranja. Posledično se program med prepovedjo zbiranja ni izvajal, MNZ pa se je v okviru sprejetih ukrepov za preprečevanje širjenja virusa odločilo za sklenitev aneksov za izvedbo programa na daljavo. Izvajalci so takšno izvedbo programa sprejeli in vse svoje dejavnosti v zvezi z izvajanjem programa začasno prenesli v virtualno okolje.

Razlika v porabi sredstev v primerjavi s številom udeležencev je posledica dejstva, da se je program financiral na skupino, ki je lahko štela od 8 do 15 udeležencev.

Leto	Število tujcev, ki so začeli obiskovati program	Poraba sredstev v evrih
2017	1.364	578.251,56
2018	643	540.355,07
2019	1.599	661.757,28
2020	1.036	543.116,58
2021	1.244	282.271,40 (MNZ), 255.843,15 (Urad)
2022	2.853	848.442,60 EUR
2023 (do konca avgusta)	2.425	998.361,55 EUR

Vir: MNZ in Urad

Za tujce se je izvajal tudi program Slovenščina kot drugi in tuji jezik. Cilj programa je sporazumevanje v slovenščini ter razumevanje jezikovne, kulturne in politične podobe slovenske družbe. V tem okviru udeleženci sistematično razvijajo sporazumevalne zmožnosti v slovenščini za delovanje na najrazličnejših področjih družbenega življenja, v poklicnem življenju in v izobraževanju. Ciljna skupina so govorci slovenščine kot neprvega jezika, ki imajo predznanje slovenščine na različnih ravneh, od popolnih začetnikov do izpopolnjenalcev, in so dosegli različne stopnje izobrazbe.

Osebe z mednarodno zaščito (OMZ)

Prvi, pilotni tečaj slovenskega jezika za OMZ, sofinanciran iz sredstev Evropske unije, je MNZ zagotovil že leta 2005. Junija 2017 se je pristojnost za izvajanje učenja slovenskega jezika za OMZ prenesla na urad, ki izvajalce tečajev izbere na javnem razpisu. Tako je zdaj osebam zagotovljenih 400 ur tečaja jezika, in sicer v Ljubljani, Mariboru ter v Kopru, kjer je do leta 2022 živela večina OMZ. V letu 2022 se je prvič pojavilo več OMZ, ki so živele tudi v drugih krajih. Učenje slovenščine poteka po programu Slovenščina kot drugi in tuj jezik. Učenje praviloma poteka v manjših skupinah, saj število OMZ ni veliko, njihova predznanja pa so tudi zelo različna.

V letu 2022 je bilo vključenih 88 OMZ, za kar je bilo porabljenih 106.464,10 EUR finančnih sredstev.

Osebe z začasno zaščito

Osebe z začasno zaščito so upravičene do 180-urne udeležbe v programu Začetna integracija priseljencev, vključujejo se v skupine skupaj z drugimi državljani tretjih držav.

Izobraževanje odraslih

Ker tujci pogosto ne dosegajo ustrezne ravni izobrazbe, so vključeni v izobraževanje za odrasle. Po Zakonu o izobraževanju odraslih⁵ (ZIO-1) javnoveljavne izobraževalne programe za odrasle, po katerih se ne pridobi javnoveljavna izobrazba, na predlog strokovnega sveta, pristojnega za izobraževanje odraslih, sprejme minister. To so programi za pridobivanje in zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti ter izboljšanje splošne izobraženosti, kar je ravno tako določeno v ZIO-1. Pod pridobivanje in zviševanje ravni pismenosti spadajo tudi jezikovni programi tako tujih jezikov za odrasle kot tudi slovenskega jezika za odrasle, ki jim slovenščina ni materni jezik.

⁵ Uradni list RS, št. 6/18 in 189/20 – ZFRO

Izhodišča za pripravo javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle so bila pripravljena leta 2020 in se uporabljajo za pripravo vseh programov, ne glede na vsebino, ki jo program pokriva. Ko je javnoveljavni izobraževalni program za odrasle sprejet, minister s pravilnikom določi izobrazbo za strokovne delavce v teh programih. ZIO-1 določa, da so strokovni delavci v javnoveljavnih izobraževalnih programih za odrasle učitelji, organizatorji izobraževanja odraslih in drugi strokovni delavci, ki morajo izpolnjevati naslednje pogoje:

- obvladati slovenski knjižni jezik,
- imeti izobrazbo, pridobljeno po študijskih programih za pridobitev izobrazbe druge stopnje, oziroma raven izobrazbe, pridobljeno po študijskih programih, ki v skladu z zakonom, ki ureja visoko šolstvo, ustreza izobrazbi druge stopnje,
- imeti pedagoško-andragoško izobrazbo v skladu z zakonom, ki ureja organizacijo in financiranje vzgoje in izobraževanja, ter
- imeti opravljen strokovni izpit s področja vzgoje in izobraževanja.

Kot javnoveljavni izobraževalni program za odrasle za poučevanje slovenščine so sprejeti programi Opismenjevanje v slovenščini za odrasle govorce drugih jezikov (z dodatkom za mladoletnike – prosilce za mednarodno zaščito), Slovenščina kot drugi in tuji jezik (SDTJ) ter Začetna integracija priseljencev (ZIP).

V javnoveljavnem izobraževalnem programu za odrasle SDTJ je določen izpitni katalog, kjer so opredeljene ravni, izpitni cilji ter sestava in vrednotenje izpita, izpitne vsebine in ocenjevalna merila. Določeni so tudi kriteriji za opravljanje izpita iz slovenskega jezika, od ravni A1 do C2, pooblaščen izvajalec preizkusa znanja pa pripravi izpitno gradivo (na podlagi izpitnega kataloga v programu SDTJ). Ob uspešno opravljenem preizkusu znanja iz slovenskega jezika udeleženec pridobi javno veljavno listino o znanju slovenščine s priložo, ki vsebuje popis znanj in veščin. V prilogi je natančno opredeljena tudi dosežena raven po skupnem evropskem jezikovnem okviru (SEJO).

Posebno pozornost pa je treba nameniti integraciji tujcev, ki bivajo v naši družbi kot družinski člani tujca, ki ima enotno dovoljenje za bivanje. Njihova integracija je odvisna predvsem od poznavanja in razumevanja slovenskega jezika na najbolj osnovni ravni. V začetni fazi združevanja z družino bo tako tujec družinski član imel možnost obiskovati jezikovni tečaj slovenskega jezika, ki mu bo omogočil pridobitev znanja jezika na preživetveni ravni, svojo raven znanja pa bo tujec družinski član lahko pozneje nadgrajeval z bolj zahtevnimi tečaji.

Tečaj, ki bo tujcu družinskemu članu omogočil pridobitev prvih osnov slovenskega jezika, ob koncu izvedbe predvideva tudi pisni preizkus znanja, ki bo sicer zasledoval smernice in usmeritve, ki jih opredeli Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, pripravili pa ga bodo izvajalci tečajev. Ker pisni preizkus ne bo certificiran, bo za družinskega člana tujca, ki je imetnik enotnega dovoljenja, služil zgolj za podaljšanje dovoljenja za prebivanje na podlagi združitve z družino.

Izzivi na področju jezikovne integracije:

- 180-urni tečaj jezika se navadno izkaže kot zadovoljiv le pri tečajnikih iz sorodnih jezikovnih okolij (npr. Bosna in Hercegovina, Srbija, Ukrajina in Rusija);
- relativno redka usposabljanja za učitelje, saj je trenutno pri izvajalcih precejšnje povpraševanje po ustrezno usposobljenem kadru,
- izbira učbenikov in delovnih zvezkov je prosta izbira izvajalca;
- pomanjkanje učiteljev, ker imajo v skladu z veljavno zakonodajo javnoveljavni programi predpisano potrebno izobrazbo;
- več ljudi se v tečaj slovenskega jezika težko vključi zaradi izmenskega dela ali skrbi za otroke;
- v manjših krajih je težje glede na znanje in učni napredek oblikovati homogene skupine,

- manj izvajalcev, ki so vpisani v razvid pri MVI, posledično lahko prihaja do medsebojnega dogovarjanja o ceni, ki jo ponudijo na javnem razpisu;
- najranljivejše skupine tujcev se slabo udeležujejo tečajev;
- projektno financiranje.

CILJI

1. Prenova javnoveljavnega programa ZIP.
2. Sprejem novih javnoveljavnih programov za učenje slovenskega jezika za ranljive skupine tujcev.
3. Sprejem smernic za izvedbo tečaja, ki bo družinskim članom omogočil pridobitev preživetvene ravni znanja jezika.
4. Spremljanje kakovosti izvedbe programov.
5. Promocija vloge in pomena učiteljskega poklica.
6. Ureditev sistemskega financiranja izvajanja programov.
7. Povečanje števila ur, da bodo vsi udeleženci dosegli raven znanja vsaj na ravni A1.
8. Povečanje števila kadrov, da bodo programi lahko osebam hitro dostopni.

UKREPI

Ukrepi glede na cilje:

1. Prenova javnoveljavnega programa ZIP.
2. Vzpostavitev novih javnoveljavnih programov za učenje jezika za ranljive skupine tujcev.
3. MVI bo v okviru programa nadzora nad javnimi zavodi okrepil nadzor nad izvedbo programov za tujce.
4. MVI bo okrepil vlogo in pomen učiteljskega poklica z načrtovano promocijo. S tem se bo povečal nabor kadrov, s čimer bo posledično povečan tudi možen nabor kadrov za izvajanje javnoveljavnih programov slovenščine za tujce.
5. Prizadeva se zagotoviti pravne podlage za izvajanje javnoveljavnih programov kot del javne službe v izobraževanju odraslih.
6. Predlaga se enoten razvrstitveni test z intervjujem, na podlagi teh podatkov pa se potem ljudi razporedi v skupine. Takšna razporeditev bo omogočala večjo učinkovitost tečaja.
7. Skupine je treba organizirati tako, da bodo čim bolj homogene.
8. Povečanje obsega ur s 60 na 180 ter povečanje ur še za 60 tistim posameznikom, ki na vmesnem preizkusu (med učenjem slovenščine) ne dosegajo pričakovanih rezultatov.
9. Prizadeva naj se omogočiti učenje med delovnim časom.
10. Priprava smernic za izvedbo tečaja slovenskega jezika za družinske člane tujca.

5 SKLOP II: INTEGRACIJA NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA

Vključevanje priseljencev v slovenski sistem vzgoje in izobraževanja

UVOD

Vzgoja in izobraževanje je eden od najpomembnejših dejavnikov zagotavljanja enakih možnosti za uspešen razvoj in vključevanje otrok priseljencev. Vrtec in šola sta polje izobraževalnih in socializacijskih dejavnosti ter imata ključno vlogo pri vključevanju otrok priseljencev⁶. V vrtcu in šoli otroci priseljenci pridobijo znanje in veščine ter stkejo medsebojne vezi, ki jih potrebujejo za vključitev v novo družbeno okolje. Države lahko s svojimi politikami vključevanja priseljenjskih otrok v izobraževalni sistem bistveno vplivajo na njihov uspeh v šoli in na njihovo nadaljnjo integracijo v družbo.

Na področju vzgoje in izobraževanja v zadnjih petih letih (2017–2022) ugotavljamo več vključenih otrok priseljencev, katerih prvi jezik⁷ ni slovenski.⁸ Na predšolskem področju podatki kažejo povečanje vključenih priseljenih otrok s 3,06 odstotka v letu 2017 na 8,69 odstotka populacije v letu 2023.⁹ Tudi za programe osnovne šole lahko ugotavljamo povečanje vključenih učencev priseljencev s 3,77 odstotka populacije v letu 2017 na 8,41 odstotka populacije v letu 2022. Najmanjši porast je opaziti na področju srednjega šolstva, kjer je bil delež vključenih dijakov priseljencev v letu 2017 5,4 odstotka populacije, v letu 2022 pa 6,5 odstotka populacije. V petih letih je mogoče opaziti tudi povečanje števila držav, iz katerih se vključujejo otroci v vrtce in šole. V vrtce se številčno največ otrok vključuje iz držav Bosne in Hercegovine, Kosova, Makedonije, Srbije in Ukrajine. Povečuje se tudi število otrok, kjer izvorna država ni prepoznavna. Številčno največ učencev se je v preteklih petih letih vpisalo v program osnovne šole iz: Bosne iz Hercegovine, Kosova, Makedonije, Srbije in Ruske federacije. Številčno največ dijakov priseljencev se je v zadnjih petih letih vpisalo v programe srednješolskega in poklicnega izobraževanja iz: Bosne iz Hercegovine, Kosova, Makedonije in Srbije.¹⁰ V slovenske vrtce in šole se vključujejo tudi otroci iz neslovanskih jezikovnih in raznovrstnih kulturnih okolij, zaradi raznolikosti prvih jezikov in kultur pa se zahtevnost medsebojnega sporazumevanja med otroki in strokovnimi delavci povečuje.

V naši državi so postavljeni nekateri temelji za razvoj multikulturnega izobraževanja, in sicer s sprejetjem Strategije vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007) ter oblikovanjem Smernic za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012), ki so sestavni del nacionalne strategije za integracijo otrok in priseljencev. Letos se jih dopolnjuje z oblikovanjem koncepta vključevanja in dela z otroki priseljenci¹¹, in sicer na podlagi dokumenta Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (2018)¹².

⁶ Z izrazom »otrok priseljenec« poimenujemo otroke v vrtcih, učence in dijake v osnovnih in srednjih šolah. To so otroci, ki niso rojeni v Sloveniji in so se k nam priselili zaradi ekonomskih in drugih razlogov, ali pa otroci, prosilci za mednarodno zaščito oziroma otroci z mednarodno zaščito. Zaradi lažje berljivosti je v dokumentu za otroke, učence in učenke ter dijakinje in dijače praviloma uporabljena slovnična oblika otrok, ki velja enakovredno za oba spola.

⁷ S pojmom prvi jezik razumemo materni jezik ali materinščino. Gre za jezik, ki se ga v zgodnjem otroštvu običajno najprej naučimo in se v njem najlažje izražamo, zato ga imenujemo tudi prvi jezik. (po S. Jazbec in M. Fojkar, 2010).

⁸ Vir: CEUVIZ, 2. 2. 2023.

⁹ V šolskem letu 2023/2024 je tako v slovenske vrtce (javne in zasebne) vključenih 71.329 vseh otrok, od katerih je 6.199 tujcev.

¹⁰ *Koncept vključevanja in dela z otroki priseljenci s smernicami za delo v praksi*, ZRSŠ, 2023 – delovno gradivo.

¹¹ *Koncept vključevanja in dela z otroki priseljenci s smernicami za delo v praksi*, ZRSŠ, 2023 – delovno gradivo.

¹² Dokument je nastal v okviru projekta Izzivi medkulturnega sobivanja, ISA Institut (2016–2021).

V vrtcih, šolah in drugih zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami se v skladu z 2.a členom *Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* zagotavlja varno in spodbudno učno okolje, kjer so prepovedani telesno kaznovanje otrok, vsakršna druga oblika nasilja nad in med otroki ter neenakopravna obravnava, ki bi temeljila na spolu, spolni usmerjenosti, socialnem in kulturnem poreklu, veroizpovedi, rasni, etnični in narodni pripadnosti ter posebnosti v telesnem in duševnem razvoju.

Skladno z veljavno zakonodajo¹³ se iz državnega proračuna zagotavljajo sredstva tako za učenje slovenščine kot tudi za poučevanje maternega jezika za priseljence, vključene v redno izobraževanje. V šolskem letu 2021/22 se je izvajal pouk albanščine, hrvaščine, makedonščine, nemščine, francoščine, srbsčine, ruščine, madžarščine in romščine. V šolskem letu 2022/2023 pa se izvaja tudi pouk bosanščine in ukrajinščine.

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje priporoča celovit vključujoč pristop, ki temelji na sprejemu in dobrodošlici, pogovoru z otrokom in starši, oblikovanju individualnega načrta dejavnosti v vrtcu in osnovni šoli ter osebnega izobraževalnega načrta v srednji šoli, začetnem učenju slovenščine in celostnem vključevanju v novo okolje ter vključevanju v dejavnosti šole in lokalnega okolja.¹⁴

Veliko napora se vlaga v izobraževanje strokovnih delavcev, ki naj pri svojem pedagoškem delu upoštevajo in smiselno vključujejo jezikovno in kulturno raznolikost otrok priseljencev, s tem obogatijo proces vzgoje in izobraževanja ter tako omogočijo razvijanje pozitivnega odnosa do sprejemanja drugačnosti za vse, kar vključuje tudi zanimanje za svet, odprtost za nove možnosti in pripravljenost za sodelovanje v medkulturnih izkušnjah. Ministrstvo za ta namen zagotavlja sredstva za stalno strokovno izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev.

Zakonodaja na področju vključevanja priseljencev v slovenski izobraževalni prostor

1. Predšolska vzgoja

Za učinkovito vključitev otrok priseljencev, oblikovanje medkulturne družbe in uresničevanje pravice do učenja so pri načrtovanju in izvajanju kurikula v vrtcih še posebej pomembna naslednja načela: odprtost, avtonomnost in strokovna odgovornost vzgojno-izobraževalnega zavoda in strokovnih delavcev v njem, načelo enakih možnosti z upoštevanjem različnosti med otroki (spoštovanje otrokove izvirne kulture) ter razvijanjem večkulturnosti in raznojezičnosti, zagotavljanje pogojev za doseganje ciljev in standardov znanja ter aktivnega učenja in zagotavljanje možnosti komunikacije ter drugih načinov izražanja – učenje jezika in sodelovanje s širšo lokalno skupnostjo.

Otroci s priznano mednarodno zaščito so pri uveljavljanju obsega pravic na področju predšolske vzgoje izenačeni z državljani Republike Slovenije¹⁵ in staršem z začasno zaščito pripada pravica do znižanega plačila vrtca (subvencije) pod pogoji, ki veljajo za tujce v zakonu, ki ureja vrtce, in v skladu z zakonom, ki ureja uveljavljanje pravic iz javnih sredstev, v celoti so oproščeni plačila za vrtec starši, ki jim pripada pravica do denarne pomoči ali žepnine. Otroka lahko vpišejo v dnevni ali poldnevni program vrtca, pa tudi v krajše programe v obsegu 240 ur, ki so namenjeni petletnim otrokom ter njihovim mlajšim štiriletnim sorojencem in so zanje brezplačni.

¹³ 81. člen *Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja*.

¹⁴ Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole, ZRSŠ (2009, 2012) in *Program dela z otroki priseljencev za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja*. Za medkulturno sobivanje v vrtcih, šolah in lokalnih okoljih, Zaključna publikacija projekta Izzivi medkulturnega sobivanja, ISA institut 2021.

¹⁵ V skladu s 101. členom *Zakona o mednarodni zaščiti*

2. Osnovna šola

Otroci, ki so tuji državljani oziroma osebe brez državljanstva in prebivajo v Republiki Sloveniji, imajo v skladu z 10. členom Zakona o osnovni šoli pravico do obveznega osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije.

Učencem prosilcem za mednarodno zaščito se v skladu s predpisi, ki urejajo obvezno osnovnošolsko izobraževanje, najpozneje v treh mesecih od dneva vložitve prošnje zagotovi pravica do osnovnošolskega izobraževanja, po potrebi pa se mladoletniku zagotovi še pripravljalna učna pomoč z namenom olajšanja dostopa do izobraževalnega sistema. Osebe s priznano mednarodno zaščito so pri uveljavljanju obsega pravic na področju osnovnošolskega izobraževanja izenačene z državljani Republike Slovenije. Prav tako imajo osebe z začasno zaščito, ki so stare manj kot 18 let, pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije pravico do vključitve in zaključka osnovnošolskega izobraževanja. Pri vključitvi šoloobveznih otrok s tujimi listinami o izobraževanju osnovna šola v skladu s 44. členom Zakona o osnovni šoli na podlagi dokazil o predhodnem izobraževanju in starosti otroka ugotovi, v kateri razred se bo otrok vključil. Pri vključitvi lahko šola upošteva tudi njegovo poznavanje slovenskega jezika.

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje šolam, ki imajo vključene učence priseljence, v prvem letu šolanja ponuja dodatne ure slovenščine. Lahko pa jih šola vključi tudi v obstoječe skupine pri začetnem pouku slovenščine, kar je odvisno od velikosti teh skupin in števila priseljencev na posamezni šoli. Učenci, ki se vključijo sredi šolskega leta, so tudi v prihodnjem šolskem letu deležni začetnega pouka slovenščine v celoti v skladu z normativi in standardi, saj se šteje, da je to z njihovega vidika prvo leto vključitve.¹⁶

Za čim boljše opolnomočenje teh učencev z znanjem učnega jezika – slovenščine je predlagana tudi sprememba Zakona o osnovni šoli, s katero bosta mogoča intenzivno izvajanje začetnega pouka slovenščine takoj po vključitvi in postopno vključevanje k pouku preostalih predmetov glede na poznavanje učnega jezika. S tem bo zagotovljena socializacija s sošolci razreda ob vključevanju k obveznim predmetom, kot sta na primer šport in likovna umetnost, primarno pa bo učenec priseljenec vključen v začetni pouk slovenščine – torej v intenzivno delo na področju učnega jezika. Učenci zaradi postopnega vključevanja k obveznim predmetom tako ne bodo preobremenjeni z dnevnim številom učnih ur. S pomočjo individualiziranega programa pa bodo lahko nadomestili snov pri drugih predmetih, ko bodo jezikovno dovolj napredovali, da bodo pouku lažje sledili.

¹⁶ V skladu s 43.c členom Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole

Predlagane so spremembe zakonodaje za intenzivni začetni pouk slovenščine in postopno vključevanje otrok k pouku drugih predmetov.

Sprejeti so bili učni načrti za začetni pouk slovenščine po posameznih vzgojno-izobraževalnih obdobjih in od šolskega leta 2020/2021 se dodatne ure oziroma začetni pouk slovenščine izvaja v skladu z veljavnimi učnimi načrti, kar pomeni zagotavljanje pogojev učenja novega jezika, ki tej skupini učencev omogoča boljšo jezikovno in socialno vključenost v vzgojno-izobraževalni sistem.

Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli v 15. členu določa, da se za učence priseljence lahko v dogovoru s starši med šolskim letom prilagodijo načini in roki za ocenjevanje znanja. Učence se lahko ocenjuje glede na njihov napredek pri doseganju ciljev oziroma standardov znanja, opredeljenih v učnih načrtih, prilagoditve pa se upoštevajo največ dve šolski leti po vključitvi v osnovno šolo v RS. Ob koncu pouka v šolskem letu, v katerem so prvič vključeni v osnovno šolo v RS, so ti otroci lahko neocenjeni iz posameznih predmetov in vseeno napredujejo v naslednji razred. S predlogom spremembe Zakona o osnovni šoli bodo po novem lahko kot neocenjeni napredovali tudi v naslednjem šolskem letu (ne le v šolskem letu vključitve) tisti učenci, ki se v slovensko osnovno šolo vključujejo v drugem ocenjevalnem obdobju (od 1. februarja naprej). Če se otroci, ki so se predhodno šolali v tujini, vključijo v Sloveniji neposredno v 9. razred, zanje skladno z 72. členom Zakona o osnovni šoli velja, da lahko zaključijo osnovno šolo le, če so v 9. razredu pozitivno ocenjeni pri vseh predmetih. Učenci priseljenci iz drugih držav, katerih materni jezik ni slovenski in se prvič vključijo v osnovno šolo v Republiki Sloveniji v 6. in 9. razredu, opravljajo nacionalno preverjanje znanja v tem šolskem letu prostovoljno.

3. Srednja šola

V Sloveniji se lahko pod enakimi pogoji kot slovenski državljani v srednji šoli izobražujejo državljani držav članic EU, državljani držav, s katerimi ima Slovenija sklenjeno mednarodno pogodbo o vzajemnem izobraževanju (Bosna in Hercegovina, Srbija, Črna gora, Severna Makedonija in Kosovo) ter osebe s statusom mednarodne zaščite in začasne zaščite. Lahko se prijavijo na razpisana mesta za vpis v začetni letnik, na podlagi dokazil o predhodnem izobraževanju se lahko vpišejo tudi v višji letnik, kjer ima šola prosto mesto, njihovo šolanje pa je brezplačno.

Vsi drugi priseljenci se v RS izobražujejo pod enakimi pogoji, če je vsaj eden od staršev davčni rezident RS v skladu z zakonom, ki ureja dohodnino, sicer pa se lahko prijavijo samo na prosta mesta, ki ostanejo po izbirnem postopku, za šolanje pa plačajo šolnino¹⁷.

a) Vpis oseb s statusom mednarodne zaščite

Prosilec se omogoči, mladoletnemu prosilcu in mladoletniku brez spremstva pa zagotovi dostop do izobraževanja v srednjih šolah pod pogoji, ki veljajo za državljane RS, skladno z 88. členom Zakona o mednarodni zaščiti. Dostop do srednješolskega izobraževalnega sistema se zagotovi najpozneje v treh mesecih od dneva vložitve prošnje mladoletnika. Osebe s priznano mednarodno zaščito so skladno s 101. členom tega zakona pri uveljavljanju obsega pravic na področjih vseh vrst izobraževanja izenačene z državljani RS.

Če oseba s priznano mednarodno zaščito svoje formalne izobrazbe ne more dokazati z dokumenti, se lahko na podlagi 23. člena Uredbe o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam s priznano mednarodno zaščito vpiše v začetni letnik programov srednješolskega izobraževanja na podlagi potrdila o uspešno opravljenem preizkusu znanja, ki ga izda Zavod RS za šolstvo. Preizkus znanja obsega preverjanje splošnega znanja iz družboslovnega področja, književnosti, umetnosti in humanistike, naravoslovne in matematične pismenosti ter sporazumevanja v angleškem jeziku.

Otroci z mednarodno zaščito so poleg dodatnih ur za slovenščino upravičeni tudi do državne štipendije ter nastanitve v dijaških in študentskih domovih ter so izenačeni z državljani Republike Slovenije. Sredstva za izobraževanje zagotavlja ministrstvo, pristojno za izobraževanje. Stroške, povezane s priznavanjem in vrednotenjem izobraževanja, ki se dokazujejo z listinami, in stroške, povezane s priznavanjem in vrednotenjem izobraževanja, kadar oseba formalne izobrazbe ne more dokazati z listinami, krije Urad Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov, ki tri leta od priznanja statusa mednarodne zaščite osebam brez lastnih dohodkov krije tudi druge stroške, povezane z udeležbo v rednem programu izobraževanja in osnovne šole za odrasle.

b) Vpis oseb s statusom začasne zaščite

Vključevanje oseb z začasno zaščito v vzgojno-izobraževalni proces je podrobneje opredeljeno v 29. členu Zakona o začasni zaščiti razseljenih oseb, ki določa, da imajo osebe z začasno zaščito, ki so stare manj kot 18 let, pravico do vključitve in zaključka osnovnošolskega izobraževanja, nižjega in srednjega poklicnega ter srednjega strokovnega in splošnega izobraževanja za pridobitev javno veljavne izobrazbe v javnih in zasebnih šolah, ki se financirajo iz javnih sredstev, pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije. Izobraževanje je zanje brezplačno, izpolnjevati pa morajo vpisne pogoje, ki jih določata Zakon o gimnazijah ter Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju.

Osebe z začasno zaščito, ki so starejše od 18 let, se lahko v srednješolsko izobraževanje vključijo pod enakimi pogoji, ki veljajo za udeležence izobraževanja odraslih. Oseba z začasno zaščito se v skladu s 17. členom Uredbe o načinu zagotavljanja pravic osebam z začasno zaščito lahko vpiše v izobraževalne in študijske programe tudi med šolskim oziroma študijskim letom, če ima šola razpoložljiva oziroma prosta mesta, kar za preostale kandidate, četudi so slovenski državljani, ne velja. Omenjena uredba ureja tudi postopek vpisa osebe z začasno zaščito v srednjo šolo, ki svoje predhodne izobrazbe ne more izkazati z ustreznimi listinami oziroma spričevali. V tem primeru o vpisu odloči izbrana šola ob upoštevanju smernic Zavoda RS za šolstvo, kjer so določeni elementi začetnega razgovora, ki ga šola s kandidatom opravi na šoli, ter možni načini ugotavljanja predznanja in usmeritve za izdelavo osebnega individualnega načrta. Osebe z začasno zaščito, ki se vpišejo v redno srednješolsko

¹⁷ Predlagana je sprememba Zakona o mednarodni zaščiti in Zakona o začasni zaščiti razseljenih oseb, s katero bi tako prosilci za mednarodno zaščito kot prosilci za začasno zaščito na področju vzgoje in izobraževanja pridobili enake pravice kot osebe s priznanim statusom.

izobraževanje, imajo pravico do brezplačne malice skladno z 19. členom navedene uredbe in do izposoje učbenikov iz učbeniškega sklada, če ga srednja šola ima oblikovanega, skladno z 81. členom Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, te stroške krije ministrstvo, pristojno za izobraževanje.

Ob začetku šolskega leta 2022/2023 smo imeli v Sloveniji 2.443 otrok iz Ukrajine s statusom začasne zaščite v starosti od 1 do 18 let, od tega je bilo v predšolsko vzgojo vključenih 42 odstotkov otrok; v osnovnošolsko izobraževanje 65,3 odstotka otrok in v srednješolsko izobraževanje 21,3 odstotka mladostnikov iz Ukrajine. Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje je v tem obdobju aktivno sodelovalo pri vključevanju ukrajinskih otrok v slovenski sistem vzgoje in izobraževanja, oblikovalo navodila, vzpostavilo spletno aplikacijo za spremljanje števila vključenih otrok, učencev in dijakov v slovenske vrtce in šole ter spletno stran o vključevanju otrok z začasno zaščito v slovenski sistem vzgoje in izobraževanja. Potekalo je intenzivno sodelovanje z Uradom Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov ter z osnovnimi šolami. Ministrica je imenovala Delovno skupino za oblikovanje operativnih navodil za vključevanje otrok, učencev in dijakov beguncev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem, Zavod RS Slovenije za šolstvo pa je pripravil Smernice za vključevanje otrok in mladostnikov z začasno zaščito v vzgojno-izobraževalne zavode (2022), ki so namenjene vodstvenim in strokovnim delavcem v vrtcih, osnovnih ter srednjih šolah za podporo pri vključevanju in delu z otroki in mladostniki.

c) Postopek priznavanja tujega izobraževanja z namenom nadaljevanja izobraževanja

Vključitev kandidata, ki se je predhodno šolal v tujini poteka na podlagi postopka priznavanja tujega izobraževanja z namenom nadaljevanja izobraževanja v skladu z Zakonom o vrednotenju in priznavanju izobraževanja. Izjemo predstavljajo le osebe s statusom mednarodne zaščite in osebe z začasno zaščito, ki nimajo listin, zanje je predviden postopek vključevanja v srednje šole, kot je opisan v predhodnih odstavkih.

4. Višje strokovne šole

Na višjih strokovnih šolah se lahko pod enakimi pogoji kot slovenski državljani izobražujejo državljani držav članic EU, državljani držav, s katerimi ima Slovenija sklenjeno mednarodno pogodbo o vzajemnem izobraževanju (Bosna in Hercegovina, Srbija, Črna gora, Severna Makedonija in Kosovo) ter osebe s statusom mednarodne zaščite. V razpisu za vpis v redni študij se lahko razpišejo dodatna vpisna mesta za vpis državljanov držav, s katerimi ima Republika Slovenija sklenjeno mednarodno pogodbo o izobraževanju po načelu vzajemnosti, in sicer največ do treh odstotkov od števila razpisanih vpisnih mest za posamezen program. Tuji državljani se lahko izobražujejo v šolah pod enakimi pogoji kakor državljani Republike Slovenije, če so sami ali vsaj eden od staršev ali skrbnikov ob vpisu rezidenti Republike Slovenije za davčne namene.

a) Vpis oseb s statusom mednarodne zaščite

Prosilec se omogoči dostop do višješolskega izobraževanja pod pogoji, ki veljajo za državljane Republike Slovenije. Osebe s priznano mednarodno zaščito so pri uveljavljanju obsega pravic na področjih vseh vrst izobraževanja izenačene z državljani Republike Slovenije. Če oseba s priznano mednarodno zaščito svoje formalne izobrazbe ne more dokazati z dokumenti, se lahko na podlagi 32. člena Uredbe o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam s priznano mednarodno zaščito vpiše v začetni letnik programov višjega strokovnega izobraževanja na podlagi potrdila o uspešno opravljenem preizkusu znanja, ki ga izda Državni izpitni center.

b) Vpis oseb s statusom začasne zaščite

Osebe z začasno zaščito, ki so starejše od 18 let, se lahko v izobraževanje na višjih strokovnih šolah vključijo v skladu s predpisi, ki urejajo tovrstno izobraževanje.

Oseba z začasno zaščito se v skladu s 17. členom Uredbe o načinu zagotavljanja pravic osebam z začasno zaščito lahko vpiše v izobraževalne in študijske programe tudi med šolskim oziroma študijskim letom, če ima šola razpoložljiva oziroma prosta mesta, kar za preostale kandidate, četudi so slovenski državljani, ne velja.

Dodatne ure slovenščine

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje šolam, ki imajo vključene učence priseljence v prvem in drugem letu šolanja, ponuja dodatne ure slovenščine. Dodatne ure učenja slovenščine se priseljenim učenecem, ki se prvo leto šolajo v Republiki Sloveniji, zagotavlja že od konca devetdesetih let. V šolskem letu 2021/2022 so bile dodatne ure slovenščine dodeljene 2800 učencem priseljencem v osnovnih in 527 dijakom priseljencem v srednjih šolah.

Z dodatnimi urami slovenščine do uspešne jezikovne integracije otrok, učencev in dijakov priseljencev v vzgojno-izobraževalni sistem.

a) Predšolska vzgoja

Na predšolski stopnji so za sistemsko vzpostavitev pomoči pri učenju slovenščine kot drugega jezika v zaključni fazi priporočila *Začetno učenje slovenščine kot drugega jezika v vrtcu*¹⁸. Namenjena so vzpostavitvi izvajanja pomoči poučevanju slovenščine kot drugega jezika za otroke, katerih materni jezik ni slovenščina, v predšolskem obdobju (v drugem starostnem obdobju) ter za njihovo lažje in hitrejše vključevanje v sistem vzgoje in izobraževanja ter v slovensko družbo za ublažitev nelagodnih občutij,

¹⁸ Izhodišča za ta dokument so nastala v okviru projekta Evropskega socialnega sklada EU in Ministrstva za šolstvo in šport RS Uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov migrantov v vzgojo in izobraževanje, ki ga je v letih 2008–2010 izvajal Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. V letih 2021 in 2022 so jih na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik dopolnili in uskladili z veljavnimi smernicami in posodobili.

s katerimi se lahko srečujejo, ko se v novih okoliščinah ne morejo več sporazumevati v svojem jeziku. Pomoč pri začetnem učenju slovenščine bi ponudili predvsem otrokom, starejšim od treh let, ki se v slovenski vrtec vključujejo brez predznanja slovenščine, neposredno ob vstopu v vrtec in zatem v kontinuiranih časovnih blokih znotraj oddelkov, v katere so vključeni, in ne glede na čas trajanja programa: bodisi v dnevni, poldnevni ali krajši program.

Dejavnosti, ki se izvajajo v okviru pomoči pri začetnem učenju slovenščine, so zasnovane komunikacijsko, to pomeni, da se otroci slovenščino učijo v neposrednih sporazumevalnih situacijah, v okviru katerih sistematično spoznavajo slovensko besedišče in sporazumevalne vzorce ter ob tem razvijajo zmožnost poslušanja in govorjenja ter tudi predbralno in predpisalno zmožnost. Ob tem je potrebno zavedanje, da svojega jezikovnega primanjkljaja v slovenščini ne morejo povsem nadoknaditi le v okviru dodatne pomoči, še posebej, če se v vrtec vključujejo v zadnjem ali predzadnjem letu pred šolo, zato iz priporočila izhaja, da naj bodo tudi vsakodnevne dejavnosti v okviru rednih vrtčevskih skupin naravnane tako, da čim bolj krepijo njihovo jezikovno zmožnost v slovenščini, ker je to temelj tudi za nadaljnje učenje v obveznem osnovnošolskem izobraževanju.

b) Osnovnošolsko izobraževanje

V osnovni šoli se priporoča strnjen in intenziven način izvajanja začetnega pouka slovenščine v prvem letu šolanja. V letu 2020/2021 je v celoti začela veljati sprememba Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (43.c člen), s katero se zagotavlja več dodatnih ur slovenščine za učence priseljence (do 4 učenci – 120 ur; od 5 do 8 učencev – 160 ur; od 9 do 17 učencev – 180 ur). Če se učenci vključijo v slovenski šolski sistem v drugem polletju, so v prvem letu deležni manjšega števila ur (35 ur), vendar tovrstno izobraževanje nadaljujejo še v prihodnjem šolskem letu. Od šolskega leta 2020/2021 je predvidena tudi možnost sistemizacije deleža delovnega mesta (DM) strokovnega delavca, če se v začetku šolskega leta v šolo vključi 9 ali več učencev (od 9 do 17 učencev – 0,25 DM; od 18 do 26 učencev – 0,50 DM; od 27 do 35 učencev – 0,75 DM; od 36 do 44 učencev – 1 DM). Sprejeti so bili učni načrti za začetni pouk slovenščine po posameznih vzgojno-izobraževalnih obdobjih in od šolskega leta 2020/2021 se dodatne ure oziroma začetni pouk slovenščine izvaja v skladu z veljavnimi učnimi načrti, kar je poskus približevanja pogojem učenja novega jezika, ki bi tej skupini učencev omogočil boljšo jezikovno in socialno vključenost v vzgojno-izobraževalni sistem. V kratkoročnem načrtu ministrstva pa je še nadgradnja sistema, saj je predvidena sistemizacija delovnih mest tudi, če se bo v posamezno šolo vključilo zelo malo učencev ali posamezni učenec.

c) Srednješolsko izobraževanje

Čeprav je učni jezik slovenščina, znanje slovenskega jezika ni pogoj za vključitev v slovensko srednjo šolo. Ko se kandidat, ki se je predhodno šolal v tujini, vključi v srednjo šolo, opravlja preizkus znanja slovenščine po Skupnem evropskem jezikovnem okviru na ravni A2. Če ga ne opravi, mu šola organizira intenzivni tečaj slovenskega jezika, in sicer ob začetku šolskega leta oziroma v prvem ocenjevalnem obdobju. Tečaj poteka na šoli, kjer je dijak vpisan, učenje slovenskega jezika je zanj obvezno in brezplačno. Dijak, ki se je prvič vključil v izobraževanje po tem, ko je šola že izvedla tečaj, ga lahko opravi v naslednjem šolskem letu.

Število ur tečaja je odvisno od velikosti skupin¹⁹. Dijak je deležen do 160 ur učenja slovenskega jezika, če je v skupni od 7 do 12 dijakov, če je v skupini od 4 do 6 dijakov, do 120 ur tečaja slovenskega jezika, če skupina šteje do 3 dijake, pa šola zanje organizira do 90 ur učenja slovenskega jezika.

¹⁹ Skladno s 3. členom Pravilnika o tečaju slovenščine za dijake tujce

Po opravljenem tečaju dijak spet opravlja preizkus znanja slovenščine na ravni A2. Za dijake, ki niso uspešno opravili preizkusa, šola organizira dodatne ure slovenščine, ki so zanje obvezne, in sicer v obsegu do 70 ur. Če je teh dijakov več kot 24, lahko šola dodatne ure izvede v obsegu do 105 ur. Za dijake, ki so uspešno opravili preizkus, šola organizira dodatne ure slovenščine, če dijaki tako želijo, in sicer v obsegu do 35 ur. Če je teh dijakov več kot 24, lahko šola dodatne ure izvede v obsegu do 70 ur. Dodatne ure slovenščine se izvajajo kot jezikovna podpora predmetom izobraževalnega programa, v katerega je dijak vpisan. Dijak je lahko prvo leto šolanja v Sloveniji ob zaključku šolskega leta neocenjen pri predmetu slovenščina, če ne dosega znanja, potrebnega za pozitivno oceno, in vseeno napreduje v višji letnik, izjema so le dijaki zaključnega letnika. S spremembami normativov s 1. 9. 2023 bodo srednje šole lahko sistemizirale dodatno število strokovnih delavcev na delovnem mestu svetovalnega delavca za koordinacijo dela z dijaki priseljenci, in sicer v odvisnosti od števila teh dijakov.

CILJI

Kazalniki mednarodnih raziskav (PISA 2018)²⁰ kažejo nadpovprečne razlike med dosežki učencev z ozadjem priseljenca in dosežki učencev nepriseljencev. Razlike se kažejo tudi v kazalniku zgodnjega opuščanja izobraževanja. Evropska komisija je objavila Pregled izobraževanja in usposabljanja za leto 2022 (angleško *Education and Training Monitor* 2022), ki predstavlja številne podatke o razvoju nacionalnih sistemov izobraževanja in usposabljanja po vsej Evropski uniji. Glede na izsledke študije²¹ je delež učencev v Sloveniji, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (3,1 odstotka) precej pod povprečjem EU (9,7 odstotka), vendar pa je delež tistih, ki zgodaj opustijo šolanje, med mladimi, rojenimi zunaj EU, dvakrat večji (6 odstotkov) kot med mladimi, rojenimi v Sloveniji (2,9 odstotka).

Na področju vključevanja in dela z otroki priseljenci se v zadnjem obdobju izkazujejo mnoge uspešne prakse in številni izzivi vzgojno-izobraževalnega dela. Uspešnim praksam je skupno načrtno in sistematično izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela z zagotavljanjem protokolov vključevanja in dela z otroki, vključenost celotnih kolektivov, vzpostavljanje inkluzivnega okolja, empatičnost in odprtost strokovnih delavcev in vodstev do raznolikosti ter njihova pripravljenost za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje. Med izzivi oblikovanja uspešnih praks pa izstopa pomanjkanje znanj in izkušenj strokovnih delavcev ter vodstev vrtcev in šol, ki se kaže kot nemoč pri uresničevanju pedagoškega procesa v jezikovno in kulturno heterogenih skupinah oziroma oddelkih. Zaradi raznolikosti prvih jezikov in kultur se v šolah in vrtcih povečuje zahtevnost medsebojnega sporazumevanja med otroki in strokovnimi delavci.²²

Osnovne in srednje šole poročajo o pomanjkanju strokovnega kadra za učenje slovenščine ter nizki urni postavki. Za nekatere skupine učencev priseljencev (npr. otroke/mladostnike, prosilce za mednarodno zaščito oziroma otroke/mladostnike s priznano mednarodno zaščito, otroke, ki prihajajo iz neslovanskih jezikovnih okolij) je obdobje prilagoditev dveh let prekratko. Trenutna praksa, rezultati projektov in raziskav (Knaflič, 1998; Brinovec in Krečan, 2010; Briški, 2010; Knez, 2016)²³ izkazujejo potrebo po sistemski ureditvi področja glede napredovanja znanja v prvem in drugem šolskem letu, saj učenci priseljenci (še posebej, če gre za neslovanske govorce in učence, ki se v šolo vključijo v drugi polovici šolskega leta) prvo šolsko leto s prisotnostjo pri rednem pouku in omejeno količino dodatnega pouka slovenščine kot drugega jezika, ciljev in standardov znanja posameznega razreda ne morejo usvojiti v zadostni meri.

²⁰ https://www.pei.si/wp-content/uploads/2019/12/PISA2018_NacionalnoPorocilo.pdf

²¹ <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/sl/country-reports/slovenia.html>

²² *Koncept vključevanja in dela z otroki priseljenci s smernicami za delo v praksi*, ZRSŠ, 2023 – delovno gradivo.

²³ <http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2018/09/Predlog-programa-dela-z-otroki-priseljenci.pdf>

Izkazuje se potreba po dodatnih urah slovenščine tudi v drugem letu vključitve v osnovno in srednjo šolo ter dodatnih urah za strokovno podporo posameznim predmetom pri pripravi na maturo oziroma zaključni izpit. Pomoč potrebujejo tudi dijaki začetnih letnikov, ki so se predhodno vključili v zadnji razred osnovne šole in jezika niso usvojili v zadostni meri. Veliko dijakov tujcev se zaradi jezikovnih ovir in posledično neuspeha v osnovni šoli vključi v programe nižjega poklicnega izobraževanja. Potreben je razmislek o teh programih, saj so za priseljence krajša in lažja pot do osnovnega poklica kot večletno obiskovanje osnovne šole za odrasle z namenom poznejšega vključevanja v redno izobraževanje.

Načrtujejo se naslednji cilji:

1. Oblikovanje normativnih podlag, ki bodo omogočale uspešno jezikovno integracijo otrok, učencev in dijakov priseljencev v vzgojno-izobraževalni sistem.
2. Nadaljnji razvoj učnega gradiva ter skrb za kakovostno poučevanje slovenščine kot drugega in tujega jezika.
3. Oblikovanje normativnih podlag za uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov priseljencev v izobraževalno okolje.
4. Usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za spodbujanje socialne in kulturne integracije otrok, učencev in dijakov priseljencev ter spodbudnega učnega okolja.

UKREPI

1. Oblikovanje normativnih podlag, ki bodo omogočale uspešno jezikovno integracijo otrok, učencev in dijakov priseljencev v vzgojno-izobraževalni sistem:

predšolska vzgoja:

- oblikovanje predlogov in rešitev za določanje normativov in podlag za začetno učenje slovenščine kot drugega tujega jezika za vse otroke, katerih materni jezik ni slovenščina, v obdobju vključenosti v predšolsko vzgojo (na podlagi sprejetega koncepta bo možno načrtovanje finančnih sredstev);

osnovnošolsko izobraževanje:

- ob otrokovi vključitvi v osnovno šolo zagotavljanje njegove pravice in dolžnosti do vključitve in obiskovanja začetnega pouka slovenščine v okviru dopolnilnega izobraževanja ter njegove pravice do postopnega vključevanja k pouku obveznih predmetov;
- predvidi se sistemizacija delovnih mest v celoti, povečanje števila ur učenja slovenščine in možnost izvedbe učenja tudi v drugem šolskem letu (skladno s sprejemom predloga spremembe *Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole*);

srednješolsko izobraževanje:

- dodatne ure slovenščine za dijake priseljence tudi v drugem letu vključitve v srednjo šolo;
- učna podpora (individualna ali v manjših skupinah), namenjena pripravi na maturo ali zaključni izpit;
- vključitev v intenzivni tečaj slovenščine in k dodatnim uram slovenščine tudi za dijake začetnih letnikov, ki so se predhodno vključili v zadnji razred osnovne šole in jezika niso usvojili v zadostni meri;
- zagotoviti dodatna sredstva za povečanje urne postavke za strokovni kader za učenje slovenščine.

2. Nadaljnji razvoj učnega gradiva ter skrb za kakovostno poučevanje slovenščine kot drugega in tujega jezika:

- priprava učnega gradiva za začetno poučevanje slovenščine učencev v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju, nadgradnja obstoječega učbeniškega in interaktivnega gradiva Križ Kraž (Križ Kraž 2), razvoj merskih instrumentov za spremljanje začetnega učenja slovenščine pri otrocih in usposabljanje učiteljev za delo z novimi učnimi gradivi in instrumenti;
- periodična priprava novih preizkusov znanja slovenščine po Skupnem evropskem jezikovnem okviru na ravni A2.

3. Oblikovanje normativnih podlag za uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov priseljencev v izobraževalno okolje:

predšolska vzgoja:

- proučitev sistemskega predloga in rešitve, ki bi določila obliko in možnost spremenjenih normativov v predšolski vzgoji – za otroke v drugem starostnem obdobju v luči uspešne integracije;

osnovnošolsko izobraževanje:

- zagotoviti možnost napredovanja učencev priseljencev, ki se prvič vključijo v osnovno šolo v Republiki Sloveniji v drugem ocenjevalnem obdobju šolskega leta, da lahko ob zaključku pouka neocenjeni napredujejo v naslednji razred, tudi v naslednjem šolskem letu;
- možnost prostovoljnega opravljanja nacionalnega preverjanja znanja za tiste učence priseljence, ki so prvo in drugo šolsko leto vključeni v osnovno šolo;
- zakonska umestitev individualnega načrta aktivnosti (INA) za posameznega otroka na podlagi večletnih izkušenj s področja načrtovanja in uvajanja INA;

srednješolsko izobraževanje:

- s spremembami normativov s 1. 9. 2023 bodo srednje šole že lahko sistemizirale dodatno število strokovnih delavcev na delovnem mestu svetovalnega delavca za koordinacijo dela z dijaki priseljenci, in sicer v odvisnosti od števila teh dijakov;
- izdelava osebnega izobraževalnega načrta, ki je za dijake priseljence zdaj opredeljena kot možnost, se določi kot obveznost šole, izdelava pa se tudi za te dijake začetnih letnikov, ki so se predhodno vključili v zadnji razred osnovne šole in jezika niso usvojili v zadostni meri;
- za dijake priseljence, ki imajo v skladu z zakonodajo možnost ponavljanja letnika na način opravljanja samo manjkajočih obveznosti z izpiti, omogočiti, da te obveznosti opravljajo na način kot redni dijaki (prisotnost pri pouku celo šolsko leto, tekoče pridobivanje ocen itd.);
- sprememba predpisov na področju srednjega poklicnega izobraževanja na način, da se omogoči vključitev več dijakov priseljencev.

4. Usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za spodbujanje socialne in kulturne integracije otrok, učencev in dijakov priseljencev:

- ukrepi zgodnjega vključevanja otrok v predšolsko vzgojo in možnost vključevanja otrok priseljencev v krajše programe, ki jih izvajajo vrtci in so za starše v celoti brezplačni;
- širitev nabora programov nižjega poklicnega izobraževanja. Veliko dijakov tujcev se namreč zaradi jezikovnih ovir in posledično neuspeha v osnovni šoli pogosto vključi v te programe, ki so za priseljence krajša in lažja pot do osnovnega poklica kot večletno obiskovanje osnovne šole za odrasle z namenom poznejšega vključevanja v redno izobraževanje;
- usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za zagotavljanje vključujočega, spodbudnega večkulturnega in večjezičnega okolja; podporne dejavnosti za profesionalno okolje in strokovna podpora strokovnim delavcem ter krepitev povezovanja z lokalno skupnostjo.

6 SKLOP III: INTEGRACIJA NA TRG DELA

UVOD

Integracija na trg dela ni pomembna samo z vidika ekonomske neodvisnosti, saj prinaša še druge pozitivne vidike vključevanja v družbi. Delovno mesto je lahko prostor srečevanja s slovenskimi državljani ter posledično motivacija za učenje slovenskega jezika in spontano spoznavanje slovenske kulture. Je tudi varovalni dejavnik na področju duševnega zdravja, saj posameznik skozi delo lahko uresničuje svoje življenjske cilje, bodisi neposredno na delovnem mestu ali z ustreznim plačilom cilje na osebni ravni.

Republika Slovenija zaznava na trgu dela pomanjkanje delovne sile, zaradi česar delodajalci posledično manjkajočo delovno silo iščejo zunaj območja Republike Slovenije. Tudi če se gospodarski položaj spremeni, se glede na staranje prebivalstva in uvedbo sistema dolgotrajne oskrbe predvideva, da bomo do leta 2030 potrebovali vsaj 10.000 novih zaposlenih samo na področju socialnega varstva, prav tako se na področju digitalne preobrazbe izkazuje izrazita potreba po dodatnih IKT-strokovnjakih.²⁴

Zavod RS za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ) med delodajalci z 10 ali več zaposlenimi dvakrat na leto izvaja raziskavo Napovednik zaposlovanja, katere namen je pridobivanje ocene o gibanju povpraševanja po izdelkih ali storitvah delodajalcev, vpogled v kratkoročne načrte zaposlovanja ter morebitne trenutne in predvidene prihodnje težave pri kadrovanju. Ključni poudarki sodelujočih delodajalcev v zadnji anketi so:

- Obeti delodajalcev so pozitivni, delodajalci napovedujejo 2,6-odstotno rast števila zaposlenih; predvidevajo približno 36,3 tisoč zaposlitev.
- Najbolj pozitivne napovedi glede gibanja zaposlovanja so v gradbeništvu, gostinstvu, drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih ter informacijskih in komunikacijskih dejavnostih.
- V prihodnjega pol leta bodo najpogostejše iskani delavci za preprosta dela v predelovalnih dejavnostih, varilci, vozniki težkih tovornjakov in vlačilcev, zidarji, prodajalci in natakarji ter delavci v zdravstvu in socialnem varstvu.
- Težave zaradi pomanjkanja ustreznih kandidatov za zaposlitev je imela v preteklih šestih mesecih več kot polovica delodajalcev (56,8 odstotka). Velikim podjetjem je najpogostejše manjkalo ustreznih kandidatov, in sicer v več kot 80 odstotkih primerov. Podatki kažejo, da se neskladja na trgu dela poglobljajo, težave delodajalcev z iskanjem kadra so vse pogostejše.
- Med poklici, pri katerih imajo delodajalci najpogostejše težave pri iskanju ustreznih delavcev, so vozniki težkih tovornjakov in vlačilcev, varilci, delavci za preprosta dela v predelovalnih dejavnostih, kuharji, zidarji, natakarji in čistilci.
- Težave pri iskanju kandidatov po mnenju delodajalcev večinoma izhajajo iz problematike pomanjkanja kadra na trgu dela. Več kot dve tretjini delodajalcev svoje težave z iskanjem kadra utemeljuje z izrazitim pomanjkanjem (iskanega) kadra na trgu dela.
- 53,9 odstotka delodajalcev v prihodnje pričakuje težave z iskanjem kadra.
- Za dejavnosti gostinstva, zdravstva in socialnega varstva, gradbeništvu ter prometa in skladiščenja je značilen največji delež delodajalcev, ki v prihodnje pričakujejo težave z iskanjem kadra. V omenjenih dejavnostih več kot 60 odstotkov delodajalcev predvideva, da bodo imeli težave z iskanjem kadra.²⁵

²⁴ Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za digitalno preobrazbo

²⁵ Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Glede na navedeno in zaradi strukturnih neskladij na trgu dela ter naraščajočega pomanjkanja delavcev v poklicih, ki so na trgu že več let deficitarni, se v zadnjih letih povečuje tudi število izdanih delovnih dovoljenj in soglasij za zaposlitev tujcev v Republiki Sloveniji.

**Število izdanih delovnih dovoljenj in enotnih soglasij k enotnemu dovoljenju
za prebivanje in delo v RS**

LETO	DD	SOGLASJA	SKUPAJ
2016	7.033	9.267	16.300
2017	12.546	12.134	24.680
2018	18.049	20.889	38.938
2019	17.030	26.417	43.447
2020	15.636	20.875	36.511
2021	22.560	23.704	46.264
2022	21.775	26.666	48.441

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Zaradi vseh navedenih razlogov se povečuje število tujcev (in delodajalcev, ki tujce zaposlujejo), ki se obračajo na Zavod RS za zaposlovanje za dodatne informacije v zvezi s postopki in pogoji za zaposlitev v Republiki Sloveniji (delovna dovoljenja). Dostop do informacij je otežen tujcem (in delodajalcem), ki ne obvladujejo slovenskega jezika, niso v Sloveniji in so hkrati nižje izobraženi. Zaradi kompleksnosti področja zaposlovanja tujcev se z vprašanji glede postopkov na ZRSZ obračajo tudi delodajalci, ki bi želeli intenzivnejšo podporo in hitro reševanje postopkov, vezanih na zaposlovanje tujcev. V postopkih se pogosto pojavljajo specializirani servisi in posredniki, ki proti plačilu ponujajo informacije in podporo tujcem ter delodajalcem pri urejanju postopkov.

Tujci v Republiki Sloveniji živijo na podlagi različnih dovoljenj, kot jih predvideva Zakon o tujcih. Posamezna dovoljenja za izdajo nujno potrebujejo vključitev na trg dela, medtem ko dovoljenja z namenom združevanja družine pogoja vključitve na trg dela nimajo.

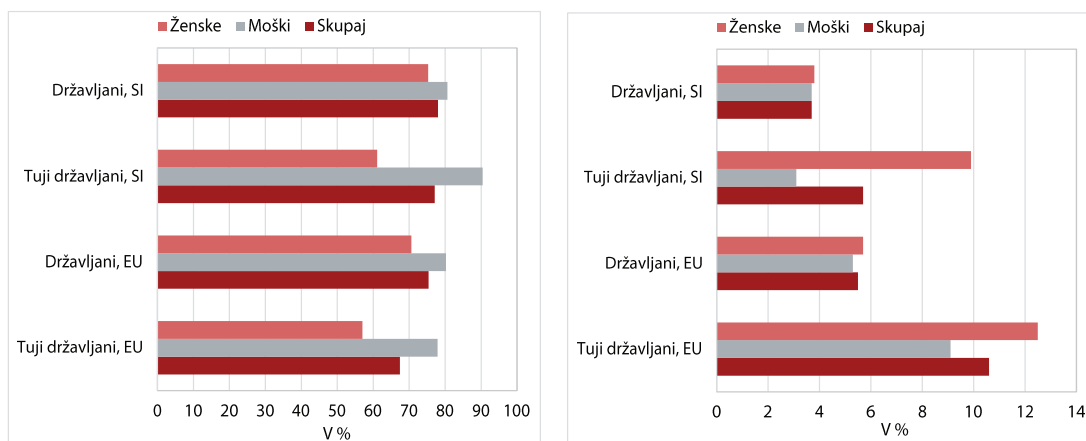
Dostop do trga dela, neomejen ali s posebnimi pogoji, je po slovenski zakonodaji zagotovljen večini tujcev. Dostopa do trga dela tako nimajo le prosilci za začasno zaščito, prosilci za mednarodno zaščito v prvih treh mesecih in tujci, ki so v postopkih vračanja v tujino.

Stopnja delovne aktivnosti tujih državljanov (20–64 let) je podobno kot v povprečju EU nižja kot pri državljanih, a je v Sloveniji ta razlika majhna. To je povezano z visoko stopnjo delovne aktivnosti moških tujih državljanov, ki se v Slovenijo priseljujejo zlasti zaradi zaposlitve in ki imajo višjo stopnjo delovne aktivnosti kot moški domači državljan. Toda stopnja je pri tujih državljankeh, ki se v Slovenijo pogosteje kot moški priseljujejo zaradi združitve z družino, nižja kot pri domačih državljankeh in tujih državljanih, razlika tujih državljanek do obeh skupin pa je večja kot v povprečju EU. Tako kot pri delovni aktivnosti so razlike med spoloma tudi pri stopnji brezposelnosti. Stopnja brezposelnosti tujih državljanov (20–64 let) je v Sloveniji višja kot pri slovenskih državljanih zlasti zaradi višje stopnje pri tujih državljankeh. Razlike med spoloma so prisotne tudi pri deležu mladih (15–29 let), ki niso delovno aktivni, ali v izobraževanju (NEET), kjer prav tako izstopa velik delež pri ženskah.²⁶

²⁶ Delež NEET (15–29 let) je bil leta 2022 pri tujih državljankeh 24,8 odstotka (državljanke Slovenije: 8,5 odstotka) in pri tujih državljanih 8,7 odstotka (državljan Slovenije: 7,2 odstotka) (Eurostat, 2023).

Tudi Poročilo o produktivnosti (Umar, 2022) ugotavlja, da so priseljenci, ki niso zaposleni, zlasti ženske, potencialni vir dodatne delovne sile.²⁷ Toda tudi številne priseljenke, ki bi se želele zaposliti, se pogosto zaradi družinskih obveznosti in drugih razlogov na trg dela ne vključujejo. Za nizko izobražene priseljenke (te imajo najnižjo stopnjo delovne aktivnosti) in srednješolsko izobražene bi zlasti krepitev vseživljenjske karijerne orientacije in izobraževanja ter (pre)usposabljanja lahko prispevala k njihovi večji participaciji na trgu dela ter s tem k večji ponudbi deficitarnih znanj in veščin.

Stopnja delovne aktivnosti, 20–64 let, 2022, v % in stopnja brezposelnosti, 20–64 let, 2022, v %

Vir: Eurostat, 2023.

Tujci so na trgu dela ena od najranljivejših skupin. Zaradi nepoznavanja zakonodaje, predpisov s področja dela, samozaposlovanja in zaposlovanja ter nepoznavanja slovenskega jezika lahko tuji delavci postanejo žrtev izkoriščanja posameznih delodajalcev ali organiziranih kriminalnih združb. Delodajalci lahko tuje delavce izkoriščajo z (neiz)plačilom za delo, neplačilom prispevkov za socialno varnost, nadomestila za čas bolniške odsotnosti in/ali prekomernega nadurnega dela, z razporeditvijo delovnega časa, siljenjem v za delavca škodljive načine prenehanja delovnega razmerja, odjavo delavcev iz socialnih zavarovanj za nazaj, neprijavo poškodbe pri delu in psihičnim nasiljem (kazniva dejanja, opredeljena v dvaindvajsetem poglavju Kazenskega zakonika, Ur. I. RS, št. 50/12, s spremembami in dopolnitvami, v nadaljevanju KZ). Zlorabe s strani organiziranih kriminalnih združb pa se lahko kažejo kot kazniva dejanja trgovine z ljudmi in spravljanje v suženjsko razmerje (112. in 113. čl. KZ).

Slovenija v primerjavi z drugimi evropskimi državami nima razvitih dejavnosti, namenjenih pomoči tujcem še pred prihodom v Slovenijo. Nekatere države tako tujcem omogočajo možnost učenja jezika v matični državi, ki je pogoj za zasedbo določenih delovnih mest. Vsekakor pa je informiranje v matični državi ključnega pomena za hitrejšo integracijo na trg dela.

Kulturne in razvedrilne dejavnosti v EU-27 so med epidemijo doživele občuten in hkrati največji padec med dejavnostmi. Med letoma 2019 in 2021 se je število delovno aktivnih v njih zmanjšalo za približno 100.000 oseb oziroma za 10 odstotkov. V Sloveniji je bil padec še večji. Po podatkih Statističnega urada RS iz Ankete o delovni sili se je število delovno aktivnih v skupini Kulturne in razvedrilne dejavnosti v obdobju 2019–2021 zmanjšalo z 9.900 oseb prek 7.400 na 6.700 oseb. Leta 2021 je bilo torej v tej skupini 3.200 delovno aktivnih manj kot v letu 2019, kar je 32-odstotni padec.²⁸

Javni zavodi in nevladne organizacije v kulturi se pri iskanju tehničnega in podpornega kadra srečujejo z izzivi, kot so pomanjkanje ustreznega kadra, starajoč se kader, dolgotrajne bolniške odsotnosti zaradi poklicnih poškodb, premalo sredstev, premalo kvot za zaposlitve in umeščenost v prenizke

²⁷ Gl. Umar, Poročilo o produktivnosti (2022): https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/sporocila_zajavnost/2022/Sporocila_zajavnost/Konferenca_PoP22/PoP_2022_s.pdf

²⁸ Vir: Ministrstvo za kulturo

plačne razrede znotraj javnega sektorja idr. Kadra z ustrezno usposobljenostjo primanjkuje na številnih področjih kulture, povpraševanje po delavcih pa je večje, kot je na trgu dela oseb s primerno izobrazbo in izkušnjami, poklici so številnim manj zanimivi zaradi manka možnosti kariernega napredka. Za številne poklice ni urejena niti nacionalna poklicna kvalifikacija, zato so tehnični kadri pogosto samoizobraženi oziroma njihovo izobraževanje poteka prek mentorstva. Mentorska shema v tem primeru zmanjšuje različna tveganja, s katerimi se ob zaposlovanju srečujejo priseljenci, pomeni lažjo integracijo, saj delo poteka kolektivno, mentorirana oseba pa ni prepuščena sami sebi.

CILJI

1. Zagotoviti tujcem, bodočim delodajalcem in delodajalcem informacije, povezane z vključevanjem na trg dela na enem mestu, ter možnosti osebnega svetovanja v Sloveniji in v državah, s katerimi ima Republika Slovenija sklenjene sporazume

Informacije in podpora morajo biti zagotovljene:

- delavcem, ki iščejo zaposlitev ali so zaposleni v Sloveniji;
- delodajalcem, ki nameravajo zaposliti ali že zaposlujejo tuje delavce;
- vsem drugim, ki potrebujejo informacije, svetovanje in administrativno pomoč pri urejanju dokumentacije glede vstopa in prebivanja v Sloveniji, zaposlovanja in dela, možnosti izobraževanja

Ciljne skupine bodo tako lažje dobile:

- informacije s področja možnosti in pogojev za zaposlitev in delo;
- informacije o postopkih in potrebni dokumentaciji za pridobitev vizuma, o dovoljenju za bivanje v Sloveniji in o ustreznih delovnih dovoljenjih glede na namen vstopa in prebivanja v Sloveniji;
- informacije o pravicah in obveznostih, ki izhajajo iz delovnopravne ureditve, ter o postopkih varstva pravic v primeru njihovih kršitev;
- informacije o postopkih in pogojih za uveljavljanje pravic ob izteku ali prenehanju zaposlitve;
- informacije o pristojnem organu in postopku vrednotenja tujega izobraževanja;
- pomoč pri administrativnih postopkih in premagovanju drugih ovir;
- pomoč pri uporabi sodobnih spletnih storitev.

2. Povečati število tujk, ki so vključene v trg dela

Treba je zagotavljati programe socialne aktivacije, ki s svojim celostnim pristopom prispevajo k izboljšanju socialne vključenosti oseb in k povečanju njihovih zaposlitvenih možnosti. Programi socialne aktivacije v posebnem sklopu kot ciljno skupino naslavljaajo (polnoletne) ženske iz drugih kulturnih okolij in (večinoma) z jezikovnimi ovirami.

3. Preprečevati izkoriščanje tujcev na trgu dela s strani delodajalcev

Zaradi problematike izkoriščanja tujcev je treba povečati proaktivno dejavnost policije in ostalih pristojnih služb z nadzori nad spoštovanjem predpisov s strani delodajalcev ter predvsem v obliki odkrivanja, preiskovanja in preprečevanja delovanja organiziranih hudodelskih združb. Dejavnosti policije morajo biti na vseh ravneh usmerjene v zaznave kaznivih dejanj, povezanih s kršitvami pravic tujih delavcev. Namen je oslabiti delovanje organiziranih hudodelskih združb, ki z zlorabo zakonitih instrumentov pridobivajo, zbirajo ali organizirajo nedovoljeno preseljevanje ter posledično izvajajo kršitve pravic delavcev, ter zagotoviti, da delodajalci s svojimi dejanji ne bodo kršili pravic tujcev oziroma da bodo v primeru kršitev ustrezno sankcionirani.

4. Povečati število tujcev v IKT-poklicih ter tehničnih in podpornih poklicih v javnih zavodih in nevladnih organizacijah v kulturi

Strategija Digitalna Slovenija določa cilj, da bo do leta 2025 v Sloveniji 6 odstotkov zaposlenih IKT-strokovnjakov, do leta 2030 pa 10 odstotkov. Z domačim kadrom tega cilja ne bo mogoče doseči, ena od poti je tako tudi podpora digitalnemu nomadstvu. Eden od načinov je digitalni nomadski vizum (dovoljenje za začasno prebivanje, ki tujcem omogoča bivanje v državi od šest mesecev do dveh let), ki so ga v zadnjih letih uvedle številne evropske države.

UKREPI

1. Vzpostavitev INFO točke znotraj Zavoda RS za zaposlovanje

Za doseg cilja *Zagotoviti tujcem, bodočim delodajalcem in delodajalcem informacije, povezane z vključevanjem na trg dela na enem mestu, ter možnosti osebnega svetovanja v Sloveniji in v državah, s katerimi ima Republika Slovenija sklenjene sporazume ter Preprečevati izkoriščanje tujcev na trgu dela s strani delodajalcev* se predvidevajo vnovična vzpostavitev in nadgradnje nekoč že uspešnega projekta INFO točka ta tujce.

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje bo prek ukrepa INFO točke v državi izvora informiral, svetoval, usposabljal in izobraževal delavce migrante v Republiki Sloveniji ter v okviru predintegracijskih ukrepov tudi v njihovih izvornih državah, kjer ima RS sklenjene sporazume (Republika Srbija, Bosna in Hercegovina ...).

Čeprav bi bila točka centralna, bi imela tudi mobilno enoto, ki bi bila na voljo za svetovanje v različnih krajih Slovenije in se tako čim bolj približala delavcem.

Nadgradnja Info točke so integracijski in predintegracijski ukrepi.

Namen predintegracijskih ukrepov v državah izvora je večslojen in je neposredna posledica informacij delodajalcev, da ne pridobijo potrebnega števila delavcev, prav tako ne dobijo ustrezno kvalificirane kadra. Ukrepi bodo namenjeni:

- osebnemu srečanju s potencialnimi delavci,
- sejmom in možnostim pridobiti informacije o pravicah in obveznostih ter kulturi in zahtevah v Republiki Sloveniji pred sklenitvijo delovnega razmerja,
- za iskan kader možnost jezikovnega izobraževanja za pridobitev delovnega dovoljenja (skladno z Zakonom o rabi slovenskega jezika).

Takšni ukrepi so zapolnitev vrzeli, ki je nastala z intenzivno gospodarsko rastjo, in omogočajo delavcu tujcu, da pridobi dejanske informacije, znanje in vedenje pred vključitvijo na slovenski trg dela. Info točka v Sloveniji bo tako izhodišče za delo na predintegracijskih ukrepih v državi izvora in bo delovala na podlagi aktualnih informacij s slovenskega trga dela in na podlagi informacij, ki jih redno pridobivajo pisarne za delodajalce v okviru ZRSZ.

Predvideni rezultati tovrstnega ukrepa glede na dejavnosti v tujini so:

- število informiranj za delavce migrante v državah izvora pred odhodom na zaposlitev v RS: 5.000 na leto;
- število zaposlitvenih sejmov v tretjih državah: do 5 na leto;
- število informacijskih delavnic: 10 na leto;
- število svetovanj prek predala info-tujci@ess.gov.si: 2.000 na leto;
- število udeležencev tečajev slovenskega jezika v državah izvora: 300 na leto.

2. Seznanjanje z informacijami, ki jih poda Policija

Za namen seznanjanja tujcev s koristnimi informacijami s spletne strani Policije v slovenskem in angleškem jeziku (po potrebi tudi drugimi jeziki) bo Policija izdala vizitke, ki bodo tujce prek QR-kode pripeljale do koristnih informacij. Spletna stran, na katero se dostopa prek QR-kode, omogoča tudi hiter dostop do družbenih omrežij, na katerih je slovenska policija aktivna in predstavlja svoje delo oziroma poslanstvo (Twitter, Instagram, Facebook in Youtube). Natisnjene vizitke s QR-kodami bo možno uporabiti v raznih uradih, ki ponujajo različne servise tujcem, na Veleposlaništvih Republike Slovenije v tujini, sejamskih prireditvah, ki se jih udeležuje policija, promocijah poklica, dnevih odprtih vrat, informativnih dnevih in drugih oblikah policijskega dela v skupnosti.

3. Socialna aktivacija z namenom približevanja ciljnih skupin trgu dela

Programi socialne aktivacije s svojim celostnim pristopom prispevajo k izboljšanju socialne vključenosti oseb iz ciljne skupine in k povečanju njihovih zaposlitvenih možnosti. V okviru izvajanja socialne aktivacije se zasleduje doseganje dveh specifičnih ciljev: zagotavljanje dostopnih, raznolikih in kakovostnih programov socialne aktivacije, ki osebam iz ciljne skupine zagotavljajo razvoj socialnih kompetenc, dvig funkcionalnih kompetenc za aktivno reševanje socialnih problematik, dvig motivacije in opolnomočenje za vstop na trg dela, dvig oziroma pridobitev delovnih kompetenc ter okrepitev sodelovanja različnih deležnikov v lokalnem/regionalnem okolju, ki se aktivno ukvarjajo z osebami iz ciljne skupine. Programi socialne aktivacije v posebnem sklopu kot ciljno skupino naslavlja (polnoletne) ženske iz drugih kulturnih okolij z jezikovnimi ovirami, ki so: upravičenke/prejemnice DSP ali na podlagi ZUTD vpisane v evidenco brezposelnih oseb ali na podlagi ZUTD vpisane v evidenco oseb, ki so začasno nezaposeljive ali neaktivne osebe s kompleksno socialno problematiko.²⁹

Socialnovarstveni programi so namenjeni preprečevanju in reševanju socialnih stisk posameznih ranljivih skupin prebivalstva.

²⁹ V obdobju 2019–2022 se je za to ciljno skupino izvajalo 5 projektov socialne aktivacije, v okviru katerih so se izvajali programi v 8 krajih izvedbe. Nov razpis za socialno aktivacijo je načrtovan leta 2023.

4. Izboljšati pregon kršiteljev delovne in socialne zakonodaje

Za izvajanje tega ukrepa je treba okrepiti sodelovanje in izmenjavo informacij Policije z Europolom, policijami držav članic EU in tretjih držav. Pri tem je treba spodbujati pravočasno mednarodno izmenjavo ugotovitev in kriminalističnih obveščevalnih podatkov ter izvedbe skupnih preiskav z namenom usklajenega in učinkovitega preprečevanja nedovoljenih migracij in organizirane kriminalitete (sužnjelastništvo, trgovina z ljudmi).

Ravno tako je treba z drugimi nadzorstvenimi organi s tega delovnega področja, kot so IRSD, FURS, TIRS, IRSNZ in drugi, izvajati nadzore nad delodajalci, ki zaposlujejo tuje delavce, ter ugotavljati kršitve s področja spoštovanja predpisov s področja dela, samozaposlovanja in zaposlovanja tujcev.

V skladu z reorganizacijo Policije po vstopu Republike Hrvaške v Schengen bodo te naloge izvajali policisti policijskih postaj za izravnalne ukrepe (v nadaljevanju PPIU) in policisti na policijskih postajah v Skupinah za izravnalne ukrepe. Posamezna PPIU ima skupino za izvajanje izravnalnih ukrepov ter skupino za obravnavo tujcev. Policisti v skupinah za obravnavo tujcev imajo poleg splošnih znanj in veščin tudi posebna znanja, ki so potrebna za odkrivanje in preiskovanje zlorab zakonitih institutov prebivanja.

5. Vzpostaviti mentorsko shemo za tujce za zaposlovanje na področju kulture

Pilotni projekt Spodbujanje ciljnega zaposlovanja tehničnih in podpornih poklicev bo skozi metode izobraževanja, mentorskega usposabljanja in zaposlovanja krepil integracijske politike in skrbel za večjo vključenost skozi polje kulture, ki tudi sicer pomembno prispeva k vključenosti v družbo. Na drugi strani bo ukrep odgovoril na pereče pomanjkanje kadrov v tehničnih in podpornih poklicih v kulturi, ki v tem trenutku močno otežuje uspešno delovanje v kulturi.

Ukrep se bo izvajal v obliki pilotnega dvoletnega razpisa, na katerega se bodo lahko prijavili nevladne organizacije in javni zavodi v kulturi. Prek razpisa bodo prijavitelji lahko pridobili sredstva za sofinanciranje enoletne zaposlitve priseljence v višini do 100 odstotkov plače v prvem letu in do 70 odstotkov v drugem letu. Manjši obseg sredstev bo namenjen za stroške mentorja v isti organizaciji. Organizacija bo morala na razpis priložiti mentorski načrt usposabljanja. Tako bo zaposlitev pridobilo približno 20 oseb.

6. Vzpostavitev digitalnega nomadskega vizuma

Možnost izdaje dovoljenja za začasno prebivanje za digitalnega nomada bo omogočila večje zaposlovanje IKT-strokovnjakov, pri čemer pa je treba opozoriti, da se rešitev načrtuje kot opredelitev digitalnega nomada, ki je tujec, ki ni državljan EU in je zaposlen, opravlja delo ali opravlja delo kot samozaposlena oseba na daljavo prek komunikacijske tehnologije pri poslovnem subjektu s sedežem zunaj Republike Slovenije, ki ni vpisano v poslovni register Republike Slovenije in ki ne pridobiva dohodka oziroma neposredno ne opravlja prodaje ali izvaja storitev v Republiki Sloveniji. Ena od pglavitnih značilnosti digitalnega nomada v primerjavi s tujcem, ki v državi prebiva in je zaposlen, je namreč ravno v tem, da je digitalni nomad zaposlen, opravlja delo ali je samozaposlen v tujini in želi v drugi državi (zgolj) prebivati in opravljati delo na daljavo.

Tudi glede združevanja družine pri digitalnih nomadih se načrtuje izjema od splošnega pravila Zakona o tujcih, ki jim bo omogočala takojšnjo združitev družine, kar pomeni brez omejitev glede dolžine predhodnega prebivanja digitalnega nomada v Republiki Sloveniji in veljavnosti njegovega dovoljenja.

7 SKLOP IV: INTEGRACIJA V LOKALNO OKOLJE

UVOD

Lokalno okolje, v katerem tujec živi, je najpomembnejše in najbolj ključno v procesu integracije. Vključenost v lokalno okolje pomeni vključenost v družabno, kulturno, gospodarsko in politično življenje. Ker je integracija dvosmeren proces med tujcem in lokalnim okoljem, kljub trudu posameznika ta ne bo vključen, če ga ta izključi.

Številne lokalne oblasti so seznanjene z izzivi vključevanja zaradi prisotnosti dolgotrajno naseljenih migrantov v njihovem okolju in so samoiniciativno razvile dobre prakse. V mnogih primerih v občinah delujejo tudi nevladne organizacije s programi za podporo migrantom, zlasti ranljivim. Občine vedo, da za uspešno integracijo potrebujejo povezovanje različnih politik in da se to lahko zgodi samo prek dobrega in učinkovitega mednivojskega in medsektorskega usklajevanja.

Večina nalog v pristojnosti občine se nanaša na področja prostorskega načrtovanja, gradnje objektov, lokalnih javnih služb, varstva okolja, osnovnega šolstva, varstva otrok in drugih. Država lahko občini prenese v opravljanje posamezne naloge iz državne pristojnosti, če za to zagotovi tudi sredstva.

Naloge občin so opredeljene v Zakonu o lokalni samoupravi (ZLS). Konkretno je večina občinskih nalog določena v zakonih, ki urejajo posamezna področja javne uprave (prostorsko načrtovanje, graditev objektov, lokalne javne službe varstva okolja, osnovno šolstvo, varstvo otrok in druge). Med delovnimi področji lokalne samouprave nalog vključevanja tujcev ni.

Župani poznajo svojo občino in priložnosti za tujce. Vedo, kako migranti lahko prispevajo na številnih področjih, od odpravljanja vrzeli v zaposlovanju do diverzifikacije gospodarstva in kulture priložnosti za vse prebivalce. Številne lokalne skupnosti so seznanjene z izzivi vključevanja zaradi prisotnosti dolgotrajno naseljenih migrantov v njihovem okolju.

V tujini, pa tudi že v Sloveniji, nekatere lokalne skupnosti zaznavanje ter reševanje problematike vključevanja tujcev instrumentalizirajo v obliki svetov za vključevanje tujcev. Lokalni sveti so tako posvetovalni organ, sestavljen iz predstavnikov občin, javnih zavodov, nevladnih organizacij in društev, ki so jih ustanovili tujci. Namen tovrstnih svetov sta tako hitra zaznava problemov tujcev in njihovo reševanje kot tudi svetovanje pri sprejemanju lokalnih strategij in aktov.

Tujci so ena od skupin, ki so lahko zelo hitro socialno izključeni. Nepoznavanje jezika in ozka socialna mreža sta glavna dejavnika socialne izključenosti. Stopnja socialne izključenosti³⁰ tujih državljanov je bila v Sloveniji leta 2021 (na dohodkih iz leta 2020) višja kot pri slovenskih državljanih in tako kot pri slovenskih državljanih med nižjimi med državami EU.³¹ Nižja kot v povprečju EU je bila tudi stopnja tveganja revščine tujih državljanov (18 let ali več), a približno dvakrat višja kot pri slovenskih državljanih.³² Veliko bolj kot otroci slovenskih državljanov so tveganju revščine izpostavljeni otroci (do 17 let) tujih državljanov³³.

³⁰ Stopnja tveganja socialne izključenosti je sestavljena iz treh kazalnikov: stopnja tveganja revščine, stopnja zelo nizke delovne intenzivnosti ter stopnja resne materialne in socialne prikrajšanosti. Vir za izračun kazalnikov je raziskava EU-SILC. Več o metodologiji gl. Umar, Poročilo o razvoju 2023 (https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2023/slovenski/POR2023.pdf).

³¹ Leta 2021 je socialno izključenost v Sloveniji tvegalo 22,6 odstotka tujih državljanov (18 let ali več), v EU 40,4 odstotka in 13,4 odstotka domačih državljanov (EU: 19,5 odstotka) (Eurostat, 2023).

³² Stopnja tveganja revščine tujih državljanov (18 let ali več) je bila leta 2021 (zadnji mednarodni podatki glede na dohodke iz leta 2020) 21,4-odstotna (EU 32,3-odstotna) in domačih državljanov 11,7-odstotna (EU: 14,8-odstotna) (Eurostat, 2023).

³³ V Sloveniji je bila po podatkih EU-SILC leta 2021 (glede na dohodke iz leta 2020) stopnja tveganja revščine otrok tujih državljanov 32,2-odstotna, stopnja tveganja revščine otrok slovenskih državljanov pa 8,1-odstotna (Eurostat, 2023).

Za preprečevanje socialne izključenosti so zelo pomembni socialnovarstveni programi, družinski centri, večgeneracijski centri, mladinski centri in drugi programi, ki povezujejo tujce z lokalnim prebivalstvom.

Socialnovarstveni programi so namenjeni preprečevanju in reševanju socialnih stisk posameznih ranljivih skupin prebivalstva ter v določenih primerih tudi vzdrževanju sprejemljivega socialnega stanja posameznikov. Izvajajo jih nevladne organizacije ter nekateri javni socialnovarstveni zavodi, predstavljajo pa dopolnitev ali alternativo socialnovarstvenim storitvam. Mreže socialnovarstvenih programov se oblikujejo za posamezna področja oziroma posamezne ciljne skupine, in sicer na področju pomoči žrtvam nasilja, zasvojenosti, duševnega zdravja, pomoči brezdomcem, pomoči otrokom in mladostnikom, prikrajšanim za primerno družinsko življenje in s težavami v odraščanju, pomoči starejšim, socialnega vključevanja Romov, migrantov ter preprečevanja in odpravljanja socialnih stisk drugih ranljivih skupin. Socialnovarstveni programi so namenjeni tudi odpravljanju socialnih stisk prosilcev za mednarodno zaščito, beguncev ter ekonomskih migrantov in njihovih družinskih članov.³⁴ Omenjeni programi vključujejo informiranje in svetovanje, koordinacijo, podporo ter izvajanje pomoči in samopomoči. V okviru javnega razpisa za sofinanciranje izvajanja socialnovarstvenih programov v letu 2022 so prijavitelji za prijavo programa za odpravljanje socialnih stisk prosilcev za mednarodno zaščito, beguncev ter ekonomskim migrantom in njihovim družinskim članom prejeli dodatne točke.³⁵

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva 2022–2030 predvideva, da bodo socialnovarstveni programi za tujce potekali (in se krepili) tudi v prihodnje. Gre predvsem za programe psihosocialne podpore in programe za aktivno in kakovostno preživljanje (prostega) časa (dnevni centri). Oseba (begunec, prosilec za mednarodno zaščito, tujec), ki se srečuje s psihosocialno stisko ali potrebuje pomoč pri lažjem vključevanju v lokalno okolje, se tako lahko vključi v dejavnosti, ki se izvajajo v okviru mreže socialnovarstvenih programov. V programih so zaposleni strokovni delavci in sodelavci, ki ponujajo strokovno podporo in pomoč.

Poleg programov, ki kot ciljno skupino naslavljajo migrante, so slednjim na voljo tudi drugi socialnovarstveni programi, ki naslavljajo specifične potrebe najbolj ranljivih skupin prebivalstva (programi za otroke in mladostnike, programi za žrtve nasilja, programi za osebe s težavami v duševnem zdravju, programi za populacijo LGBT itd.).

Socialnovarstveni programi naslavljajo cilje v okviru dejavnosti na področju socialnega vključevanja in spodbujanja aktivne participacije v družbi, dejavnosti na področju informiranja in zagovorništva ter dejavnosti za naslavljanje specifičnih potreb najbolj ranljivih skupin migrantov.

Program za odpravljanje materialne prikrajšanosti je ukrep, ki se v Sloveniji izvaja od leta 2014.³⁶ Ukrep prispeva k odpravljanju najhujših oblik revščine z zagotavljanjem nefinančne pomoči materialno in socialno najbolj ogroženim osebam v Sloveniji (tudi migrantom), in sicer v obliki paketov s hrano ter z izvajanjem različnih spremljevalnih ukrepov, ki spodbujajo njihovo socialno vključevanje. Ukrep se sofinancira iz evropskih sredstev. V okviru programa se izvajata dejavnosti nakup blaga (hrana in osnovni materialni pripomočki) in razdeljevanje pomoči najbolj ogroženim ter izvajanje spremljevalnih ukrepov. Z nakupom blaga se zagotavljajo redna nabava ter dobava hrane in osnovne materialne pomoči v skladišča partnerskih organizacij,³⁷ ki so v postopku javnega razpisa izbrane za razdeljevanje pomoči in izvajanje spremljevalnih ukrepov. Spremljevalni ukrepi so namenjeni vzpostavljanju

³⁴ V letu 2023 v okviru socialnovarstvenih programov potekajo 3 programi, in sicer:

- Svetovanje, zagovorništvo in psihosocialna pomoč za brezdomce, prosilce za mednarodno zaščito in osebe z mednarodno zaščito ter druge migrante v Republiki Sloveniji (izvajalec Slovenska filantropija),
- Pomoč pri integraciji migrantov (izvajalec Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto),
- Dnevni center za migrante v Ljubljani in Mariboru (izvajalec Slovenska filantropija),
- Pisane sanje (izvajalec Društvo Mozaik – društvo otrok).

³⁵ Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

³⁶ Program se je v evropski finančni perspektivi 2014–2021 imenoval Program za hrano in/ali materialno pomoč.

³⁷ Trenutno Rdeči križ Slovenije in Slovenska karitas.

socialnega stika z osebami, informiranju in motiviranju oseb za vključitev v različne programe socialnega vključevanja, ki se izvajajo na državni oziroma regionalni ravni, svetovanju glede upravljanja družinskega proračuna, zdrave prehrane, higiene ipd.

V Sloveniji deluje 12 centrov za družine, ki zagotavljajo prostor za neformalno druženje in izvajajo vsebine, kot so izobraževalne in praktične delavnice na temo razvijanja pozitivnega starševstva, izvajanje počitniških dejavnosti za otroke in organizirane delavnice za otroke oziroma mladostnike ter svetovanje z namenom izboljšanja sposobnosti obvladovanja čustev, gradnje pozitivne samopodobe, učenja reševanja raznovrstnih problemov ipd.

V vsebine centrov za družine se lahko vključi vsakdo, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino.

Za konkretne teme in dileme se iščejo rešitve in odgovori, ki so prilagojeni specifični situaciji otrok, mladostnikom oziroma družinam. Med drugim se tako izvajajo delavnice, prilagojene migrantom v lokalnem okolju na način povezovanja vsebin, kot sta integracija in učenje starševskih kompetenc, zagotovljeno je počitniško varstvo za otroke, prav tako pa se lahko vsak posameznik (otrok, mladostnik, starš) vključi tudi v delavnice in individualno svetovanje za izboljšanje sposobnosti obvladovanja čustev, gradnje pozitivne samopodobe, učenje reševanja raznovrstnih problemov ipd.

MDDSZ je v okviru Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020 vzpostavilo mrežo 15 večgeneracijskih centrov (VGC) po vsej Sloveniji. Namen VGC je ponujati raznolike, dostopne in kakovostne preventivne programe, namenjene ranljivim družbenim skupinam in tako prispevati k dvigu kakovosti življenja ranljivih skupin ter preprečevati zdrs v socialno izključenost in revščino. Izvajalci projektov VGC so bili izbrani na javnem razpisu.

V letih 2017–2021 so vsebine, namenjene integraciji migrantskih in begunskih družin, zlasti otrok in mladostnikov, izvajali v vseh, torej 15 VGC, skupaj so v okviru vsebin izvedli več kot 17.000 ur dejavnosti. Vsebine, namenjene socialni vključenosti romskih družin, zlasti otrok in mladostnikov, so izvajali na območjih večje prisotnosti Romov, v okviru vsebin so v 5 VGC skupaj izvedli več kot 6.000 ur aktivnosti. VGC so poročali o izkazanih velikih potrebah po vključevanju tujcev zlasti iz držav nekdanje Jugoslavije, na nekaterih območjih so aktivno sodelovali z begunci in tujci iz bližnjevzhodnih držav, z romsko in naraščajočo albansko skupnostjo. Pogosto prihaja zlasti do jezikovnih ovir, kar tujcem preprečuje aktivnejše udejstvovanje, zato so VGC ponujali brezplačne jezikovne tečaje ter učno pomoč za otroke in mladostnike.

Glede na mednarodne primerjave je pričakovati, da bosta dve tretjini tujcev nastanjeni v večjih urbanih središčih.

Tuji državljani imajo pogostejše kot slovenski državljani težave s slabo dostopnostjo stanovanj. Delež tujih državljanov, ki živi v prenaseljenih stanovanjih, je precej večji kot v primeru domačih državljanov³⁸ in tudi stanovanjski stroški tuje državljanke v povprečju bolj obremenjujejo kot domače.³⁹ Nekateri se srečujejo tudi z diskriminacijo pri najemu ali nakupu stanovanja.⁴⁰ Tako Poročilo o razvoju 2022 (Umar, 2022)⁴¹ ugotavlja, da so prisotne pomanjkljivosti glede zagotavljanja ustreznih delovnih in življenjskih razmer tujcev. V Slovenijo se priseljujejo zlasti nizko- in srednješolsko izobraženi, praviloma na slabše plačanih delovnih mestih, ki, kot opozarjata Delovna skupina za azil in Delavska

³⁸ Delež tujih državljanov (18 let ali več), ki živijo v prenaseljenih stanovanjih, je bil leta 2021 32,9-odstotni in delež slovenskih državljanov 9,0-odstotni (Eurostat, 2023).

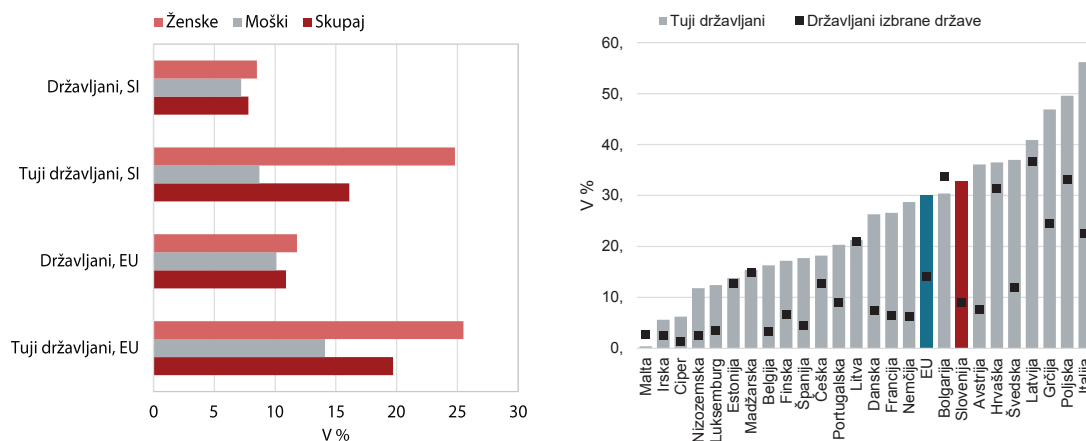
³⁹ Delež tujih državljanov (18 let ali več), ki jih stanovanjski stroški močno obremenjujejo, je bil leta 2021 14,3-odstotni in delež slovenskih državljanov 4,0-odstotni (Eurostat, 2023).

⁴⁰ Medvešek idr., 2022, Mnenja priseljencev in potomcev priseljencev o integraciji in integracijski politiki v Sloveniji: (<http://www.inv.si/DocDir/projekti/Izzivi%20integracije/Mnenja%20ve%C4%8Dinskega%20prebivalstva%20Slovenije%20o%20priseljivanju,%20priseljencih%20in%20integraciji.pdf>).

⁴¹ Gl. Umar, 2022: https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2022/slovenski/POR2022_splet2.pdf

svetovalnica (2021), pogosto živijo v neustreznih delovnih in bivanjskih razmerah. Navedeno lahko zmanjšuje njihovo motivacijo za to, da bi v Sloveniji ostali dlje časa in dolgoročno povečali ponudbo delovne sile, zato integracijske politike zahtevajo okrepljeno pozornost.

Delež mladih (15–29 let), ki niso delovno aktivni ali v izobraževanju (NEET), 2022, v % in delež prebivalcev (18 let ali več), ki živijo v prenaseljenih stanovanjih, 2021, v %

Vir: Eurostat, 2023.

Pričakuje se, da službe in ustanove, pristojne za posamezno področje uveljavljanja pravic, obravnavajo tujce, še posebej ranljive skupine, nemoteno. Zato je treba nespornost, nepoznavanje jezika in druge komunikacijske ovire premagovati s pomočjo prevajalcev in kulturnih mediatorjev.

V Sloveniji se medkulturna mediacija vpeljuje šele v zadnjih nekaj letih, pri čemer je njeno vpeljevanje osnovano na različnih projektih.

V javnem zdravstvu je bil prvi dokumentiran pilotni poskus vpeljevanja medkulturne mediacije v okviru projekta Skupaj za zdravje (2013–2016). O tem, zakaj to vlogo zavzemajo predvsem ali le ženske, lahko le predpostavljamo. Iz njihovih zgodb razumemo, da je večina tujejezičnih oseb, s katerimi so bili v stiku v procesih medkulturne mediacije, žensk ali otrok. Gre za projekt Nadgradnja in razvoj preventivnih programov ter njihovo izvajanje v primarnem zdravstvenem varstvu in lokalnih skupnostih – Krepitev zdravja za vse (2018–2019), ki se je izvajal v 25 zdravstvenih domovih po Sloveniji. Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) je v tem projektu zagotavljal strokovno podporo v okviru projekta MoST, med drugim tudi na področju medkulturne mediacije. V letu 2018 so zdravstveni domovi v okviru projekta Krepitev zdravja za vse začeli z vpeljevanjem medkulturne mediacije, kar se je nadaljevalo in okrepilo v letu 2019. Prevedeni so bili belgijski standardi za medkulturno mediacijo v zdravstvu, ki so jih s pomočjo medkulturnih mediatorjev v projektu prilagodili trenutnim potrebam v zdravstvu v Sloveniji. Naslednji korak v tej smeri je bilo tudi sodelovanje pri oblikovanju pozneje potrjene nacionalne poklicne kvalifikacije za medkulturno mediacijo na Centru za poklicno izobraževanje leta 2020.

Tujci in tudi vsi javni uslužbenci, ki prihajajo v stik z njimi, takoj po njihovem prihodu potrebujejo pomoč medkulturnih mediatorjev, saj drugače obstaja velika nevarnost, da tujci ne morejo izkoristiti svojih pravic. O potrebi po mediatorjih poleg zdravstvenih ustanov poročajo tudi iz šol in upravnih enot.

Strokovnim delavcem, ki pri svojem delu prihajajo v stik z migranti, bi bilo treba zagotoviti usposabljanja na področju razvijanja medkulturnih kompetenc, pridobiti pa bi morali tudi posebna znanja (identifikacija ranljivih, prepoznavanje različnih simptomov, žrtve nasilja, mučenja, trgovine z ljudmi ipd.).

Integracija v lokalno skupnost pomeni tudi vključenost v kulturno-umetnostno vzgojo (KUV), področja na presečišču vzgojno-izobraževalnega in kulturnega sektorja.

Na področju kulture delujejo številne nevladne organizacije in javni zavodi, ki razvijajo in izvajajo različne kulturno-umetnostne programe, namenjene različnim ciljnim skupinam, kot so predšolski otroci, mladostniki, študenti idr. Kulturne ustanove izvajajo KUV na različnih področjih, kot so filmska vzgoja, uprizoritvene umetnosti, vizualne umetnosti, bralna kultura idr. Ključna težava mladostnikov, še posebej najmlajših otrok, je oteženo znanje jezika. Kulturno-umetnostna vzgoja s posebnimi programi omogoča učenje jezika prek umetnosti, še posebej neverbalne komunikacije skozi gledališče, glasbo, razumevanje prostora in vizualno ter intermedijsko umetnost.

V večjih mestnih središčih ima Slovenija že razvite primere dobre prakse vključevanja tujcev, zato bi bilo to treba prenesti v vsa okolja.

CILJI

1. Bolj pozitivno vzdušje v lokalnem okolju za vključevanje tujcev

Treba je doseči okolje, v katerem bodo tujci motivirani za vključevanje. Za doseg tega cilja je potrebna višja stopnja medsebojnega poznavanja in razumevanja tujcev z občani, ozaveščenosti lokalnih prebivalcev o sobivanju in medkulturnem dialogu ter višja stopnja informiranosti lokalnih prebivalcev glede vključevanja tujcev v politično participacijo na lokalni ravni.

2. Socialno vključevanje beguncev, prosilcev za mednarodno zaščito in priseljencev ter spodbujanje njihove aktivne participacije v družbi

3. Naslavljanje specifičnih potreb najbolj ranljivih skupin migrantov (otroci in mladostniki, žrtve nasilja itd.)

Preprečevanje in reševanje socialnih stisk migrantske populacije ter vzdrževanje njihovega sprejemljivega socialnega stanja.

4. Razvoj medkulturnega mediatorstva

Znotraj tega cilja sta ključna dva podcilja:

1. Zagotoviti prisotnost medkulturnih mediatorjev v vseh ključnih javnih ustanovah.
2. Zagotoviti usposabljanje za izvajalce medkulturne mediacije.

5. Razvoj modela za prenos določenih nalog s področja vključevanja tujcev iz državne na lokalno raven

6. Izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev za delo s tujci

7. Vstop tujcev, ki se srečujejo z izzivi (kot so nedostopnost informacij, nerazumevanje jezika, socialna izključenost idr.) v obstoječe sisteme KUV (različne kulturniške institucije) s primerno jezikovno in pedagoško podporo ter učenje jezika skozi umetniško metodologijo (zagotavljanje socialne vključenosti (jezikovna in pedagoška podpora, celovit proces vključevanja idr.).

UKREPI

1. Ozaveščanje o pomenu sobivanja in spodbujanje medkulturnega dialoga – izvedba medijske kampanje in dogodkov, namenjenih medsebojnemu srečevanju.

2. Aktivno vključevanje tujcev v družbo v obliki: vključitve v programe družinskih centrov, večgeneracijskih centrov, socialnovarstvenih programov in drugih skupnostnih programov, ki bodo temeljili na opolnomočenju tujcev za proaktivno delovanje.

3. Ustanavljanje občinskih Svetov za tujce kot posvetovalnega telesa lokalne oblasti ali določitev osebe v občinski upravi za pravice tujcev, ki se nanašajo na pristojnosti občin (volilna pravica, participacija prebivalcev itd.)

4. Vzpostavitev sistema medkulturnih mediatorjev.

Ukrep predvideva vzpostavitev mreže medkulturnih mediatorjev – skupnostnih tolmačev, ki bi delovala na regionalni ravni. V regijah z manjšo prisotnostjo tujcev oziroma tujejezičnih uporabnikov bi bilo treba zaposliti 3 medkulturne mediatorje na regijo, v regijah s srednjo prisotnostjo tujcev oziroma tujejezičnih uporabnikov pa okoli 5 medkulturnih mediatorjev na regijo, v regijah z veliko prisotnostjo tujcev oziroma tujejezičnih uporabnikov pa bi bilo treba zaposliti okoli 10 medkulturnih mediatorjev na regijo. Skupno bi bilo tako treba zaposliti okoli 64 medkulturnih mediatorjev (zaposlovalec mora biti neodvisen od javnih ustanov, kjer medkulturni mediatorji izvajajo medkulturno mediacijo, na primer občine ali večgeneracijski centri).

Ob tem bi bilo treba vzpostaviti celoten model – postopke za izvedbo ter zagotavljati letna usposabljanja za nove in obstoječe medkulturne mediatorje.

Kot prvega izmed korakov se predvideva pilotna izvedba medkulturne mediacije na regionalni ravni s strani Urada Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov.

5. Vzpostavitev pravnih podlag za prenos pristojnosti vključevanja tujcev na lokalni ravni

V sodelovanju s predstavniki združenj občin bodo oblikovani konkretni ukrepi, ki bi bili v pristojnosti občin, financirala pa bi jih država. Pogovori so se že začeli, v njih sodelujejo predstavniki vseh združenj občin, Ministrstvo za javno upravo ter Urad Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov. Eno od prioriteten področij, ki bi se lahko preneslo na lokalno raven, je zagotavljanje medkulturne mediacije in skupnostnega tolmačenja za pomoč pri komunikaciji tujcev v institucijah (šolah, zdravstvenih domovih, upravnih enotah). Pravne podlage bi bilo treba pripraviti do konca leta 2026, če bi bile lokalne skupnosti lahko upravičene tudi do financiranja iz evropskih sredstev, sklada AMIF.

Menimo, da je za prenos vključevanja na lokalni ravni treba:

- določiti naloge/programe/vsebino, ki se jih prenaša;
- preveriti finančno in vsebinsko zmožnost občin za zagotovitev izvajanja teh nalog;
- spremeniti in dopolniti Zakon o tujcih in Zakon o lokalni samoupravi.

6. Usposabljanje državnih in javnih uslužbencev za delo s tujci

V okviru ukrepa posodobitve sistema socialnega varstva (sofinanciran iz evropskih sredstev EKP 2021–2027) je načrtovano izobraževanje, usposabljanje in opolnomočenje strokovnih delavcev, ki delujejo na področju socialnega varstva, z namenom poenotenja in izboljšanja delovanja v praksi ter pridobitve medkulturnih kompetenc. V okviru ukrepa se lahko zagotavljata izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev za delo z migranti.

7. Izvedba pilotnega projekta Integracijski program za tujce/tuje delavce, ki ga bodo izvajali izvajalci socialnovarstvenih storitev

Pilotni projekt bi preveril uspešnost različnih možnih ukrepov, s pomočjo katerih bi se zaposleni tuji delavci hitreje integrirali v okolje, v katerem delajo in živijo, kot na primer: pomoč izvajalca pri iskanju namestitve, varstva otrok, zagotavljanje mentorjev, ki jih vodijo skozi uvajanje na delovnem mestu, in ključne osebe, ki jim pomagajo pri vključevanju v družbo, dodatno pridobivanje znanja slovenskega jezika v delovnem procesu, priprava slovarja najpogostejših izrazov, vezanih na dejavnost in izvajalca

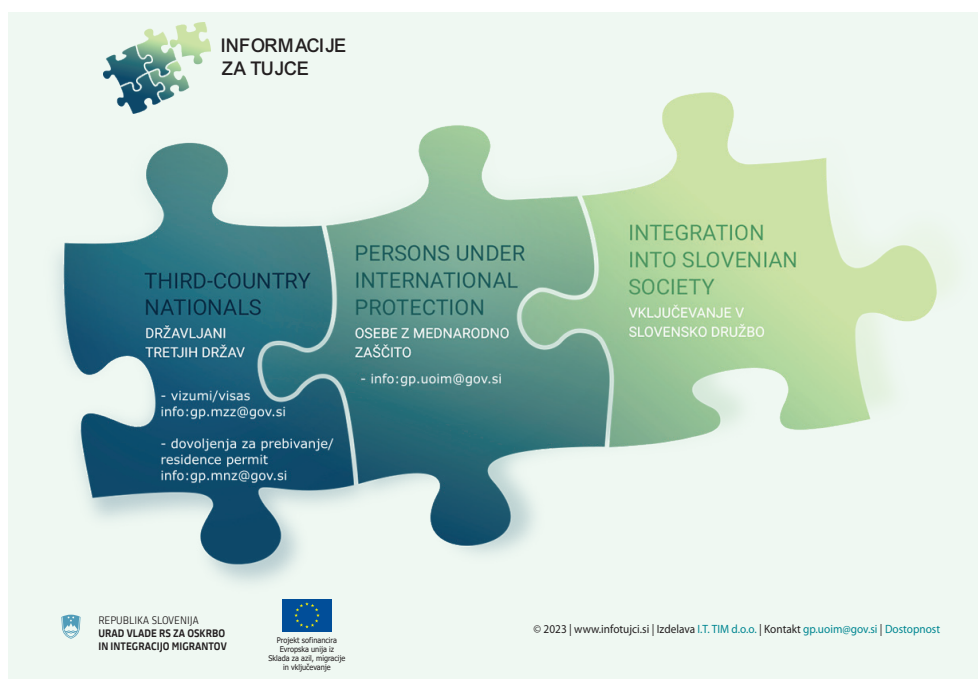
ter drugo. V integracijski program bi vključili tudi svojce (svetovanje, različne dejavnosti za družinske člane ter ponudba možnosti, da se izobražujejo in zaposlijo pri izvajalcih socialnovarstvenih storitev). Izkušnje in rezultati pilotnega projekta bodo v pomoč pri pripravi integracijskega programa za tuje delavce, ki se zaposlijo pri izvajalcih socialnovarstvenih storitev.

8. Širjenje dostopnosti pri dodelitvi neprofitnega najemnega stanovanja in do subvencij za tržne najemnine

Ob večanju fonda neprofitnih najemnih stanovanj bomo zagotavljali rahljanje pogojev državljanstva za dostop do dodelitve neprofitnega najemnega stanovanja. V okviru zakonodajnih reform stanovanjskega področja bo treba proučiti možnosti zagotavljanja pravice do subvencije tržnih najemnin tudi tujcem.

9. Spodbujanje vključujočih programov kulturno-umetnostne vzgoje

Ukrep se bo izvajal v obliki posebnega pilotnega dvoletnega razpisa, ki bi spodbujal participacijo in integracijo mladostnikov in otrok iz priseljenjskih družin (vrtec, osnovna in srednja šola) tudi zunaj večjih središč oziroma decentralizirano po vsej Sloveniji. Na razpis se bodo lahko prijavi javni zavodi in nevladne organizacije v kulturi, ki bodo morali biti pred tem povezani s šolami in vrtci, saj gre v primeru tovrstne povezanosti s socialnimi delavci v vzgojno-izobraževalnem sistemu za najboljši možni izkupiček delovanja in učenja jezika ter targetiranja potreb med učenci. Delavnice so primarno namenjene otrokom in mladostnikom, občasno pa se moduli razširijo na celotno družino ter tako prek integracije v umetnost omogočijo širšo vključenost posameznikov v družbo. Sredstva bodo namenjena jezikovni prilagoditvi in aktivnemu nagovarjanju ter vključevanju mladostnikov v obiskovanje prireditev (ogledi filmov, gledaliških predstav, literarnih dogodkov itn. ter spremljajočega podpornega programa v kulturnih institucijah (delavnice, predavanja, poletne šole, tečaji itn.)). Sredstva bi mladostnikom omogočala brezplačno udeležbo na omenjenih dejavnostih, prijaviteljem pa bi omogočila dodatna sredstva za ustrezno prilagojeno izvedbo programov. Usmeritev Ministrstva za kulturo je, da tak integracijski model po uspešni izvedbi pilotnega razširi na nacionalno prakso.

Na spletni strani info.tujci so objavljene številne aktualne informacije za tujce.

8 SKLOP V: OPTIMIZACIJA UPRAVNIH POSTOPKOV IN ODPRAVA ADMINISTRATIVNIH OVIR

UVOD

Upravni postopki na področju upravnih zadev tujcev so eni bolj kompleksnih upravnih postopkov, v okviru katerih se presoja izpolnjevanje relativno strogih pogojev za vstop, delo, prebivanje, študij itd. v Republiki Sloveniji. Zaradi potrebnega preverjanja resničnosti navedb, avtentičnosti predloženih dokazil in pridobivanja podatkov po uradni dolžnosti so postopki lahko dolgotrajni, še posebej, če vlagatelji k vlogi ne predložijo vseh potrebnih dokazil.

Ti postopki so pogosto prvi stik tujca posameznika z državo Republiko Slovenijo in so odskočna deska v integracijskem postopku posameznika. Zato morajo biti učinkoviti, hitri in potekati brez nepotrebnega obremenjevanja stranke.

Z namenom izdelave načrta odprave (administrativnih) ovir pri delu organov na prvi stopnji z namenom hitrejšega vodenja upravnih postopkov znotraj procesnih in materialnih rokov, možnih poenostavitve materialnih in procesnih določb ter podaje predlogov potrebnih sprememb in dopolnitev predpisov s tega področja dela, podaje predlogov dobrih praks z drugih področij dela, ki bi jih lahko implementirali v konkretno upravno področje ter iskanja možnosti intenzivnejše vključitve informacijskih sistemov v postopek dela je bila v letu 2022 ustanovljena medresorska delovna skupina za odpravo administrativnih ovir s področja upravnih zadev tujcev (v nadaljevanju: medresorska delovna skupina) pod vodstvom Ministrstva za javno upravo. Medresorska delovna skupina je z delom zaključila aprila 2023, Vlada pa se je s končnim poročilom o delu seznanila na 56. seji, 28. 7. 2023⁴².

CILJI

1. Pregled materialnih in postopkovnih določb Zakona o tujcih
2. Intenzivnejše vključitve informacijskih sistemov v postopek dela,
3. Digitalizacija delovnih procesov,
4. Tujcem naj se olajša dostop na trg dela.

UKREPI

1) Posodobitev in nadgradnja spletne točke »info tujci«, ki bo postala osrednja platforma za pridobivanje podatkov o postopkih in pogojih za prihod in zakonito prebivanje v Republiki Sloveniji

Podatki na portalu »info tujci« ažurno spreminjajo in dopolnjujejo. Smiselno bi bilo organizirati okrepjeno in centralizirano info točko za tujce, kjer bi bili na voljo klicni center, možnost osebnega obiska

⁴² Poročilo je na voljo na naslednji povezavi: [http://vrs-3.vlada.si/MANDAT22/vladnagrada.nsf/71d4985ffda5de89c12572c3003716c4/280d0b13fa3a6e50c12589cf002b0dfa/\\$FILE/MDST_KP_P.pdf](http://vrs-3.vlada.si/MANDAT22/vladnagrada.nsf/71d4985ffda5de89c12572c3003716c4/280d0b13fa3a6e50c12589cf002b0dfa/$FILE/MDST_KP_P.pdf)

in spletna dosegljivost za vse informacije s tega področja. Ministrstvo za javno upravo bo proučilo možnost dodatnih zaposlitev na upravnih enotah z namenom zagotavljanja vseh potrebnih informacij strankam s področja upravnih zadev tujcev.

Nosilec in okvirni datum možne izvedbe: Ministrstvo za javno upravo, 1. četrtnetle 2024.

2) Določitev stvarno pristojnih upravnih enot za obravnavo vlog tujcev, specializacija kadrovskih virov in poudarek na izobraževanju in usposabljanju

Manjše število stvarno pristojnih upravnih enot za obravnavo upravnih zadev tujcev bi zagotovilo enotnejšo upravno prakso, optimizacijo procesov in posledično hitrejšo in učinkovitejšo postopke. S tem bi bila povezana tudi specializacija kadrovskih virov, ki bi bili boljše usposobljeni za vodenje in odločanje v postopkih ter za uporabo informacijskih rešitev in registrov. Z vprašanjem reorganizacije upravnih enot se sicer že ukvarja Strokovni svet za trajnostni razvoj javne uprave, ki je bil ustanovljen kot posvetovalno telo ministrice za javno upravo.

Dodatno se bo v okviru tega ukrepa lahko proučila možnost združitve pristojnosti dela upravnih enot in Zavoda RS za zaposlovanje. Pri vseh rešitvah bi bilo vložišče še vedno zagotovljeno na širšem regijskem območju.

Proučene bodo tudi možnosti za dodatno oziroma okrepljeno izobraževanje in usposabljanje zaposlenih na upravnih enotah v okviru dejavnosti, ki jih izvajata Ministrstvo za notranje zadeve in Zavod RS za zaposlovanje, proučena pa bo tudi možnost vključitve Upravne akademije, ki deluje v okviru Ministrstva za javno upravo, v sodelovanju z drugimi organi, v usposabljanje na novo zaposlenih javnih uslužbencev z namenom, da pridejo na upravne enote že z določenim znanjem. V izobraževanju in usposabljanju bi morali biti vključeni vsi zaposleni na upravnih enotah, ki izvajajo postopke s tujci.

Nosilec in okvirni datum možne izvedbe:

- Reorganizacija upravnih enot in specializacija kadrovskih virov: Ministrstvo za javno upravo, 2. četrtnetle 2025;
- Okrepljeno izobraževanje in usposabljanje: stalna aktivnost;
- Vključitev Upravne akademije: 1. četrtnetle 2024.

3) Izobraževanje in ozaveščanje delodajalcev o praktičnih vidikih izvedbe postopka pridobitve enotnega dovoljenja za prebivanje in delo

Nosilec in okvirni datum možne izvedbe: Zavod RS za zaposlovanje in Gospodarska zbornica RS, 2. četrtnetle 2025.

Z integracijsko strategijo želimo spodbujati kulturno raznolikost in poskrbeti za večjo vključenost tujcev skozi kulturne dejavnosti.

4) Dostop do evidence Zavoda za zdravstveno zavarovanje ter podaljšanje veljavnosti enotnega dovoljenja v povezavi z zdravstvenim zavarovanjem

Register tujcev se nadgradi z neposredno povezavo z evidenco Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Pri Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije naj se nadgradi sistem, ki bo omogočal vpogled v centralno evidenco registra tujcev in s tem tudi ureditve zdravstvenega zavarovanja za tujce, kar bi zmanjšalo nepotrebno »birokracijo« v postopkih podaljševanja dovoljenj.

Nosilec in okvirni datum možne izvedbe: Ministrstvo za zdravje, 2. četrletje 2024.

5) Povezava med Registrom tujcev, Centralnim registrom prebivalstva in informacijskim sistemom centrov za socialno delo

Cilj je avtomatska pridobitev podatka o vloženi prošnji za podaljšanje dovoljenja, kar bo podlaga za priznanje pravice do otroškega dodatka. Ukrep bo zahteval nadgradnjo obeh informacijskih sistemov. Dodatno je predvidena nadgradnja informacijskega sistema za starševski dodatek, da bomo centrom za socialno delo omogočili izdajo odločbe o priznanju starševskega dodatka. Če otrok še nima prijavljenega začasnega prebivališča, bo vlagateljica predložila potrdilo o vloženi vlogi za izdajo prvega dovoljenja za začasno prebivanje novorojenčka tujca. Prijava prebivališča namreč v takšnih primerih velja od rojstva. Pomemben prispevek uspešne in hitre integracije tujcev je digitalizacija delovnih procesov v okviru upravnega postopka, ki bo prispevala k bolj transparentnemu poteku upravnega postopka, uradnike bo razbremenila dodatnih telefonskih klicev in omogočila več časa za materialno oziroma vsebinsko obravnavo vlog.

6) Digitalizacija

Z uvajanjem najnovejših tehnologij se bo omogočila možnost neposredne elektronske komunikacije s svetovalci, možnost elektronskega spremljanja čakalnih vrst na daljavo, uvedba elektronske evidence o številu čakajočih v posamezni vrsti, številu delujočih »okenc« in evidence številke čakajočega, ki je trenutno na vrsti.

Proučila se bo možnost izgradnje uporabniškega vmesnika, ki bo omogočil vnos podatkov o vlogi za izdajo oziroma podaljšanje dovoljenja za prebivanje, izpis obrazca prošnje in avtomatski prenos podatkov iz obrazca prošnje v Register tujcev in informacijski sistem Spis/Krpan. S tem bi bila odpravljena potreba po dvojnem vnosu podatkov, vzpostavljena povezava med različnimi portali oziroma sistemi pa bi omogočila hitrejšo vsebinsko obravnavo in izvajanje postopkovnih dejavnosti.

Proučila se bo tudi možnost e-vpogleda tujca v trenutni status obravnave njegove vloge, s čimer bi se razbremenile kontaktne točke na upravnih enotah, tujcu pa omogočilo ažurno spremljanje napredka obravnave.

Nosilec in okvirni datum možne izvedbe: Ministrstvo za digitalno preobrazbo, 2. četrtnetlje 2024.⁴³

⁴³ Ukrepi, naštet v Sklopu V: Optimizacija upravnih postopkov in odprava administrativnih ovir, so ukrepi, ki ne predvidevajo posebnih neposrednih finančnih učinkov in se bodo izvajali skozi daljše časovno obdobje z različno intenzivnostjo, zato niso zajeti v Zbirniku ukrepov z akcijskim in finančnim načrtom.

9 SKLOP VI: SODELOVANJE Z DIASPORAMI

UVOD

V Republiki Sloveniji je na področju kulture aktivna vrsta diaspor, ki imajo na voljo en sam razpis – Javni razpis za izbor kulturnih projektov na področju različnih manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev v RS (Etn). Razpis izvaja Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, kamor je bil pred časom prenesen z Ministrstva za kulturo. Predmet razpisa je sofinanciranje kulturnih projektov kulturnih organizacij s statusom pravne osebe zasebnega prava na področju manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev v RS ter kulturnih projektov ustvarjalcev pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev v RS s statusom samozaposlenih v kulturi. Področje razpisa je kulturna dejavnost, ki se izvaja na neprofiten način in je v interesu širše družbene skupnosti. Razpis je tako namenjen projektom, ki ohranjajo in razvijajo kulturno identiteto, kulturno dediščino, materni jezik in pisavo idr.

V zadnjem triletnem letu je bilo za razpis v povprečju zagotovljenih 148.000,00 EUR letno. V povprečju je bilo podprtih 209 projektov na leto, višina sofinanciranja pa je v zadnjem triletnem letu v povprečju znašala 697,37 EUR na projekt.⁴⁴ Sredstva, namenjena posameznemu projektu, tako največkrat zadostujejo za kritje osnovnih materialnih stroškov, ne zadostujejo pa za najem prostorov (diaspore nimajo skupnostnih prostorov), plačila stroškov dela idr. Potrebe manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev presegajo razpoložljiva sredstva, zato je razpis smiselno razdeliti v sklope in sredstva povečati na 300.000 EUR na leto.

CILJI

1. Podpora za delovanje diaspor

Cilj je spodbujanje kulturnih raznolikosti s podporo projektov, ki ohranjajo in razvijajo kulturno dediščino, kulturno identiteto, materni jezik in pisavo manjšinskih etničnih skupnosti ter priseljencev v RS in skrb za večjo vključenost skozi polje kulture, ki tudi sicer pomembno prispeva k vključenosti v družbo.

2. Identifikacija društev in določitev reprezentativnih organizacij

UKREPI

1. Okrepitev obstoječega Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področju različnih manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev v RS (Etn)
2. Vzpostavitev sistema podeljevanja statusa nevladnih organizacij v javnem interesu, ki delujejo na področju vključevanja tujcev
3. Vključitev reprezentativnih organizacij v delovanje Sveta za tujce, vzpostavljenega pri Uradu Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov

⁴⁴ Vir: Ministrstvo za kulturo

10 ZBIRNIK UKREPOV Z AKCIJSKIM IN FINANČNIM NAČRTOM

Sklop 1:

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(1) Prenova javnoveljavnega programa ZIP	MVI	10.000 EUR	2024 – / 2025 – / 2026 – /	Da
(2) Vzpostavitev novih javnoveljavnih programov za učenje jezika za ranljive skupine tujcev	MVI	Niso predvidena	2024 – 16.500 EUR 2025 – 16.500 EUR 2026 – 16.500 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(3) MVI bo v okviru programa nadzora nad javnimi zavodi okrepil nadzor nad izvedbo programov za tujce	MVI	Niso predvidena	2024 – / 2025 – / 2026 – /	Ni potrebe
(4) MVI bo okrepil vlogo in pomen učiteljskega poklica z načrtovano promocijo. S tem se bo povečal nabor kadrov, s čimer bo posledično povečan tudi možen nabor kadrov za izvajanje javnoveljavnih programov slovenščine za tujce	MVI	Niso predvidena	2024 – / 2025 – / 2026 – /	Ni potrebe
(5) Sistemska ureditev izvajanja programov	MVI			
(5.1) Prizadeva se zagotoviti pravne podlage za izvajanje javnoveljavnih programov kot del javne službe v izobraževanju odraslih		Niso predvidena	2024 – / 2025 – / 2026 – /	Ni finančnih posledic
(5.2) Ozaveščanje delodajalcev in razvoj področja učenja slovenskega jezika odraslih priseljencev za potrebe dela, usposabljanje multiplikatorjev (Jezik na delovnem mestu)		8.000 EUR	2024 – 5.000 EUR	Da
(6) Predlaga se enoten razvrstitveni test z intervjujem, na podlagi teh podatkov se potem ljudi razporedi v skupine	Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik	/	5.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(7) Same skupine je treba organizirati tako, da bodo čim bolj homogene	UOIM	Niso predvidena	/	Ni finančnih posledic

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(8) Povečanje obsega ur s 60 na 180 ter povečanje ur še za 60 tistim posameznikom, ki na vmesnem preizkusu (med učenjem slovenščine) ne dosegajo pričakovanih rezultatov	UOIM	/	977.952 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(9) Prizadeva naj se omogočiti učenje med delovnim časom	MDDSZ	Niso predvidena	2024 – / 2025 – / 2026 – /	Ni finančnih posledic
(10) Priprava smernic za izvedbo tečaja slovenskega jezika za družinske člane tujca	MVI			
(10.1) Določitev ciljev za izobraževalni program, ki bo družinskim članom tujcev omogočil pridobitev znanja jezika na preživetveni ravni		Niso predvidena	2024 – / 2025 – / 2026 – /	Ni finančnih posledic
(10.2) Izvajanje učenja na preživetveni ravni	UOIM	/	2024 – 2.463.120 EUR 2025 – 4.000.000 EUR 2026 – 4.000.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo

Sklop 2:

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(1) Oblikovanje normativnih podlag, ki bodo omogočale uspešno jezikovno integracijo otrok, učencev in dijakov priseljencev v vzgojno-izobraževalni sistem	MVI			
(1.1) Oblikovanje predlogov in rešitev za določanje normativov in podlag za začetno učenje slovenščine kot drugega tujega jezika za vse otroke, katerih materni jezik ni slovenščina, v obdobju vključenosti v predšolsko vzgojo (na podlagi sprejetega koncepta bo možno načrtovanje finančnih sredstev).		/	/	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(1.2) Ob otrokovi vključitvi v osnovno šolo zagotavljanje njegove pravice in dolžnosti do vključitve in obiskovanja začetnega pouka slovenščine v okviru dopolnilnega izobraževanja ter njegove pravice do postopnega vključevanja k pouku obveznih predmetov.		600.000 EUR	2024 – 2025 – 2026 – Realizacija odvisna od števila tujcev, vključenih v OŠ	Da
(1.3) Predvidi se sistemizacija delovnih mest v celoti, povečanje števila ur učenja slovenščine in možnost izvedbe učenja tudi v drugem šolskem letu (skladno s sprejemom predloga spremembe <i>Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole</i>).		Niso predvidena	2024 – 1.200.000 EUR* 2025 – 2026 – * Okvirno načrtovanje glede na trenutno število vključenih tujcev v OŠ	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(1.4) Dodatne ure slovenščine za dijake priseljence tudi v drugem letu vključitve v srednjo šolo		Ukrep še ne velja	2024 – ukrep še ne bo veljal 2025 – 112.000 EUR 2026 – 116.500 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(1.5) Učna podpora (individualna ali v manjših skupinah), namenjena pripravi na maturo ali zaključni izpit		Ukrep še ne velja	2024 – ukrep še ne bo veljal 2025 – 85.000 EUR 2026 – 89.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(1.6) Vključitev v intenzivni tečaj slovenščine in k dodatnim uram slovenščine tudi za dijake začetnih letnikov, ki so se predhodno vključili v zadnji razred osnovne šole in jezika niso usvojili v zadostni meri		Ukrep še ne velja	2024 – ukrep še ne bo veljal 2025 – 116.000 EUR 2026 – 116.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(1.7) Zagotovitev dodatnih sredstev za povečanje urne postavke za strokovni kader za učenje slovenščine		Ukrep še ne velja	2024 – 330.000 EUR 2025 – 333.500 EUR 2026 – 348.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(2) Nadaljnji razvoj učnega gradiva ter skrb za kakovostno poučevanje slovenščine kot drugega in tujega jezika	MVI			

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(2.1) Priprava učnega gradiva za začetno poučevanje slovenščine učencev v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju, nadgradnja obstoječega učbeniškega in interaktivnega gradiva Križ Kraž (Križ Kraž 2), razvoj merskih instrumentov za spremljanje začetnega učenja slovenščine pri otrocih, nadgradnja učnega gradiva Slika jezika (Slika jezika 2), usposabljanje učiteljev za delo z novimi učnimi gradivi in instrumenti.		Ukrep še ne velja	2024 – 220.000 EUR 2025 – 220.000 EUR 2026 – 220.000 EUR 2027 – 220.000 EUR	Da EKP – ESS+
(2.2) Periodična priprava novih preizkusov znanja slovenščine po Skupnem evropskem jezikovnem okviru na ravni A2		Ukrep še ne velja	2024 – ukrep še ne bo veljal 2025 – 1.000 EUR 2026 – ni potrebe, periodično	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(3) Oblikovanje normativnih podlag za uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov priseljencev v izobraževalno okolje	MVI			
(3.1) Proučitev Sistemskega predloga in rešitve, ki bi določila obliko in možnost spremenjenih normativov v predšolski vzgoji – za otroke v drugem starostnem obdobju v luči uspešne integracije		Niso predvidena	/	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(3.2) Zagotoviti možnost napredovanja učencev priseljencev, ki se prvič vključijo v osnovno šolo v Republiki Sloveniji v drugem ocenjevalnem obdobju šolskega leta, da lahko ob zaključku pouka neocenjeni napredujejo v naslednji razred, tudi v naslednjem šolskem letu		Niso predvidena	2024 – / 2025 – / 2026 – /	Ni finančnih posledic
(3.3) Možnost prostovoljnega opravljanja nacionalnega preverjanja znanja za tiste učence priseljence, ki so prvo in drugo šolsko leto vključeni v osnovno šolo		Niso predvidena	2024 – / 2025 – / 2026 – /	Ni finančnih posledic
(3.4) Zakonska umestitev individualnega načrta aktivnosti za posameznega otroka (INA) na podlagi večletnih izkušenj s področja načrtovanja in uvajanja INA		Niso predvidena	2024 – / 2025 – / 2026 – /	Ni finančnih posledic

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(3.5) S spremembami normativov s 1. 9. 2023 bodo srednje šole že lahko sistemizirale dodatno število strokovnih delavcev na delovnem mestu svetovalnega delavca za koordinacijo dela z dijaki priseljenci, in sicer v odvisnosti od števila teh dijakov		62.500 EUR	2024 – 250.000 EUR 2025 – 250.000 EUR 2026 – 250.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(3.6) Izdelava osebnega izobraževalnega načrta, ki je za dijake priseljence zdaj opredeljena kot možnost, se določi kot obveznost šole, izdelava pa se tudi za dijake začetnih letnikov, ki so se predhodno vključili v zadnji razred osnovne šole in jezika niso usvojili v zadostni meri		Ukrep še ne velja	2024 – ukrep še ne bo veljal 2025 – Dodatna sredstva niso potrebna, naloga v okviru rednih nalog strokovnih delavcev 2026 – Dodatna sredstva niso potrebna, naloga v okviru rednih nalog strokovnih delavcev	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(3.7) Za dijake priseljence, ki imajo v skladu z zakonodajo možnost ponavljanja letnika na način opravljanja samo manjkajočih obveznosti z izpiti, omogočiti, da te obveznosti opravljajo na način kot redni dijaki (prisotnost pri pouku celo šolsko leto, tekoče pridobivanje ocen itd.)		Ukrep še ne velja	2024 – Dodatna sredstva niso potrebna, šole že prejemajo sredstva za te dijake, gre za drugačno izvedbo ponavljanja 2025 – Dodatna sredstva niso potrebna, šole že prejemajo sredstva za te dijake, gre za drugačno izvedbo ponavljanja 2026 – Dodatna sredstva niso potrebna, šole že prejemajo sredstva za te dijake, gre za drugačno izvedbo ponavljanja	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(3.8) Sprememba predpisov na področju srednjega poklicnega izobraževanja na način, da se omogoči vključitev več dijakov priseljencev		Niso predvidena	2024 – / 2025 – / 2026 – /	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(4) Usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za spodbujanje socialne in kulturne integracije otrok, učencev in dijakov priseljencev	MVI			
(4.1) Ukrepi zgodnjega vključevanja otrok v predšolsko vzgojo in možnost vključevanja otrok priseljencev v krajše programe, ki jih izvajajo vrtci in so za starše v celoti brezplačni		140.000 EUR – za šolsko leto 2022/2023	2024 – 140.000 EUR 2025 – 140.000 EUR 2026 – 140.000 EUR Če bo več prijav na JR Sektor za PV, se bodo sredstva temu primerno povečala	Da
(4.2) Širitev nabora programov nižjega poklicnega izobraževanja		Niso predvidena	2024 – 5.000 EUR 2025 – 5.000 EUR 2026 – 5.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(4.3) Usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za zagotavljanje vključujočega, spodbudnega večkulturnega in večjezičnega okolja; podporne dejavnosti za profesionalno okolje in strokovna podpora strokovnim delavcem ter krepitev povezovanja z lokalno skupnostjo		Stalna naloga (se izvaja)	Stalna naloga in 2024 – 450.000 EUR 2025 – 450.000 EUR 2026 – 450.000 EUR	Da EKP – ESS+

Sklop 3:

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(1) Vzpostavitev Info točke znotraj Zavoda RS za zaposlovanje	MDDSZ	Niso predvidena	650.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(2) Seznanjanje z informacijami, ki jih je podala Policija	Policija	20.000 EUR	20.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(3) Socialna aktivacija z namenom približevanja ciljnih skupin trgu dela	MDDSZ	Niso predvidena	Okvirno 900.000 EUR. Točne višine finančnih sredstev po letih v tem trenutku še ni mogoče določiti, saj še ni znan datum začetka izvajanja programov, posledično pa tudi ne točna časovnica izvedbe programov po letih. Skupna razpoložljiva višina sredstev za sofinanciranje programov SA za ženske iz drugih kulturnih okolij za obdobje 2024-2027 znaša okvirno 3.600.000 EUR. Ker konkretne višine finančnih sredstev po letih v tem trenutku torej še ni mogoče določiti, se je skupna višina razpoložljivih sredstev enakomerno razdelila na 4 leta, kar pomeni 900.000 EUR letno. Dejanska razdelitev sredstev po letih ne bo takšna, znesek je zgolj okvirjen.	Da
(4) Izboljšati pregon kršiteljev delovne in socialne zakonodaje	Policija	Redno delo	Redno delo	Redno delo
(5) Vzpostaviti mentorsko shemo za tujce za zaposlovanje na področju kulture	MK	Niso predvidena	Med 300.000 in 500.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(6) Vzpostavitev digitalnega nomadskega vizuma	MNZ	Ni finančnih posledic	Ni finančnih posledic	Ni finančnih posledic

Sklop 4:

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(1) Ozaveščanje o pomenu sobivanja in spodbujanje medkulturnega dialoga	UOIM	83.333,34 EUR	106.666,67 EUR	Da
(2) Aktivno vključevanje tujcev v družbo v obliki: vključitve v programe družinskih centrov, večgeneracijskih centrov, socialnovarstvenih programov in drugih skupnostnih programov, ki bodo temeljili na opolnomočenju tujcev za proaktivno delovanje	MDDSZ	844.686 EUR	4.903.718,32 EUR	Sredstva v višini 844.686 EUR za programe družinskih centrov so zagotovljena. Sredstva v višini 4.903.718,32 so zagotovljena v okviru PKP 2021-27; ostala sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(3) Ustanavljanje občinskih Svetov za tujce kot posvetovalnega telesa lokalne oblasti ali določitev osebe v občinski upravi za pravice tujcev, ki se nanašajo na pristojnosti občin	UOIM	57.333,33 EUR	57.333,33 EUR	Da
(4) Vzpostavitev sistema medkulturnih mediatorjev – pilotni projekt	UOIM	173.000 EUR	160.000 EUR	Da
(5) Vzpostavitev pravnih podlag za prenos pristojnosti vključevanja tujcev na lokalni ravni	MJU in UOIM	Ni finančnih posledic	Ni finančnih posledic	Ni finančnih posledic
(6) Usposabljanje državnih in javnih uslužbencev za delo s tujci	MDDSZ	Niso predvidena	Skupaj bo namenjenih predvidoma 22,5 mio EUR, ocena sredstev ukrepa samo za izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev na področju dela z migranti pa še ni znana	Da
(7) Izvedba pilotnega projekta Integracijski program za tujce/ tuje delavce, ki ga bodo izvajali izvajalci socialnovarstvenih storitev	MSP	Niso predvidena	2024 – 700.000 EUR 2025 – 700.000 EUR 2026 – 700.000 EUR	Predvidena sredstva bodo v predlogu interventnega zakona za kadre, ki ga pripravlja MSP. Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(8) Širjenje dostopnosti pri dodelitvi neprofitnega najemnega stanovanja in do subvencij za tržne najemnine	MSP	V okviru proračuna za leto 2023 je zagotovljenih 25,5 mio EUR, ki bodo v okviru dokapitalizacije Stanovanjskega sklada RS namenjena za programe sofinanciranja skladov/občin za gradnjo neprofitnih najemnih stanovanj ter za izvajanje projektov pridobivanja najemnih stanovanj s strani SSRS. Sredstva bodo torej namenjena širjenju fonda javnih najemnih stanovanj. Letos bo vlada začela tudi z izplačili 60 mio EUR iz sredstev Načrta za okrevanje in odpornost, s katerim bomo podprli gradnjo več kot 1.000 stanovanj po vsej državi. Širjenje fonda je prvi pogoj za možnost širjenja upravičenosti. Spremembe zakonodaje, ki bi širila krog upravičencev do neprofitnih stanovanj v letu 2023, še ne bo izvedena. Prav tako je za subvencioniranje tržnih najemnin v proračunu za leto 2023 zagotovljenih skoraj 13 mio EUR. Ker spremembe zakonodaje, ki bi omogočala širšemu krogu pridobivanje tržnih subvencij, v letu 2023 ne bo, predvidena sredstva ne bodo namenjena za izvedbo tega ukrepa.	2024 – 25.500.000 EUR 2025 – 25.500.000 EUR V primeru večjega potenciala pri realizaciji projektov se zagotovijo dodatni viri. Za leta 2023, 2024 in 2025 so predvidena za kritje tržnih subvencij naslednja sredstva (brez predvidenega kroga širjenja): 12.0877.822 EUR, 15.106.053 EUR in 17.700.000 EUR.	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(9) Spodbujanje vključujočih programov kulturno-umetnostne vzgoje – pilotni projekt	MK	Niso predvidena	400.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo

Sklop 5:

Ukrepi, naštet v Sklopu V: Optimizacija upravnih postopkov in odprava administrativnih ovir, so ukrepi, ki ne predvidevajo posebnih neposrednih finančnih učinkov in se bodo izvajali skozi daljše časovno obdobje z različno intenzivnostjo, zato niso zajeti v Zbirniku ukrepov z akcijskim in finančnim načrtom.

Sklop 6:

UKREP	NOSILEC UKREPA	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV 2023 V EUR	OKVIRNA OCENA FINANČNIH SREDSTEV/LETNO V EUR	NAČRTOVANA SREDSTVA
(1) Okrepitev obstoječega javnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področju različnih manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev v RS	MK	150.000 EUR	300.000 EUR	Sredstva bodo načrtovana v okviru razreza proračuna in v skladu z javnofinančno zmožnostjo
(2) Vzpostavitev sistema podeljevanja statusa nevladnih organizacij v javnem interesu, ki delujejo na področju vključevanja tujcev	UOIM	Ni finančnih posledic	Ni finančnih posledic	Ni finančnih posledic
(3) Vključitev reprezentativnih organizacij v delovanje Sveta za tujce, vzpostavljenega pri Uradu Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov	UOIM	Ni finančnih posledic	Ni finančnih posledic	Ni finančnih posledic

11 ZAKLJUČEK

Evropska unija in s tem tudi Slovenija se srečujeta s prihodom migrantov iz različnih tretjih držav, ki so zaradi različnih razlogov zapustili matične države. Zapustili so svoj dom, svoje najbližje, otroci svoje starše in vrstnike, šolo in učitelje, starejši člane svoje socialne mreže in svoje delovno okolje. Odpravili so se na pot negotovosti in iskanja novega bivalnega okolja, ki jih bo sprejel, razumel njihove stiske in jih integriral.

Integracija zahteva celostni pristop, ki je zajet v pripravljene strategiji, in se zato osredotoča na konkretne ukrepe ter usmeritve na področju jezikovne integracije, izobraževanja, trga dela, lokalnega okolja, dotika pa se tudi sodelovanja z diasporami. Zaradi svoje multidisciplinarnosti je strategija nastala z vključitvijo različnih akterjev (ministrstva, lokalne skupnosti in nevladne organizacije).

Strategija določa cilje na šestih ključnih področjih ter ukrepe za njihovo doseganje. Ukrepi se nanašajo tako na spremembo zakonodaje kot na spremembo določenih praks, ki se jih bo lahko doseglo s spremembo določenih programov.

Jezik je bil prepoznan kot ključni element za uspešno integracijo, zato se na tem področju strategija osredotoča na ukrepe, ki bodo tujcem omogočili, da se bodo čim hitreje vključili v jezikovne tečaje. Ukrepi s področja izobraževanja zagotavljajo enake možnosti za uspešen razvoj in vključevanje tujcev. Ukrepi se bodo nanašali na vse ravni izobraževanja ter se dotikajo tudi ukrepov, ki bodo izvajalcem programov omogočili njihovo lažjo izvedbo.

Na trgu dela se uveljavljajo predintegracijski programi in dodatni ukrepi za zaščito delavcev s strani delodajalcev. Kot zelo pomemben integracijski ukrep so bili prepoznani tudi ozaveščanje širše javnosti in strokovnih delavcev, ki vstopajo v stik s tujci, ter razvoj medkulturnega mediatorstva in naslavljanje specifičnih potreb najbolj ranljivih skupin migrantov.

Strategija je pokazala, da je treba doseči okolje, v katerem bodo tujci motivirani za vključevanje. Za doseg tega cilja je potrebna višja stopnja medsebojnega poznavanja in razumevanja tujcev z občani, ozaveščenosti lokalnih prebivalcev o sobivanju in medkulturnem dialogu.

Z namenom lažjega dostopa tujcev do trga dela pa je treba odpraviti administrativne ovire. V ta namen strategija predvideva kar devet ukrepov. Pri uresničevanju integracijskih ukrepov so lahko v pomoč tudi diaspore, zato strategija naslavlja ukrepe tudi na tem področju.

Čeprav je strategija dolgoročni načrt dejanj za doseganje določenih ciljev, pa strategija vključevanja tujcev, ki niso državljani Evropske unije, v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje naslavlja več kot 50 zelo konkretnih ukrepov in je zato prvi tovrstni dokument v Sloveniji. Na koncu ponuja tudi akcijski in finančni načrt. Vsi ukrepi ne bodo uresničljivi takoj, zato je narejen načrt po letih. Vsekakor pa so vsi ukrepi konkretni in zato uresničljivi ter vodijo k najpomembnejšemu cilju, ki ga zasleduje strategija, in sicer k uspešni integraciji tujcev v slovensko družbo.

V zaključku naj navedemo še pomemben vidik, in to je aktivna participacija institucij in tujcev ter spremljanje izvajanja strategije v okviru ustanovitve strateškega sveta.

